

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1879.   Andra Kammaren.   N:o 18.

Onsdagen den 5 Mars.

Kl. 7 e. m.

§ 1.

Fortsattes föredragningen af Stats-Utskottets Utlåtande N:o 10, angående regleringen af utgifterna under Riksstatens Fjerde hufvudtitel.

I ordningen förekom

Punkten 16,

som bifölls.

Punkten 17:

Blef äfven bifallen.

Punkten 18:

Jemte meddelande, att frågan om ny handgevärsmo-
dell ännu icke inför Kongl. Maj:t till slutlig behandling förekommit, men att efter den utredning af frågan, som redan egt rum, med full visshet syntes kunna antagas, att ny gevärsmo-
dell komme att af Kongl. Maj:t godkännas, och att densamma blefve försedd med kolslutningsmekanism, hade Kongl. Maj:t nu föreslagit Riksdagen *dels* att medgifva, att den vid 1878 års slut befintliga behållningen å medel, som vore för gevärstillverkning tillgängliga, måtte få i första rummet användas, ej mindre till anskaffning af maskiner för tillverkning af gevär med kolslutningsmekanism, eller till förändring för dylikt ändamål af redan befintliga maskiner, än äfven till inlösen, der sådant kunde ifrågakomma, af rätt att tillverka dylikt gevär; *dels* ock bevilja för år 1880 ett extra anslag af 100,000 kronor, att användas för tillverkning af gevär efter modell, som kunde blifva Riksdagen delgifven.

Om anslag för tillverkning af fanterigevär.

Utskottet hade, i anledning af denna framställning, i förevarande punkt hemställt,

Om anslag för tillverkning af infanterigevär. att Riksdagen väl måtte medgifva, att de för gevärstillverkning tillgängliga medel finge för ändamålet af Kongl. Maj:t fritt disponeras, men deremot ej bevilja det af Kongl. Maj:t för gevärstillverkning åskade extra anslag.

(Forts.)

Herr Lundblad anförde: Då jag en del af min lefnad vistats i en stad, som gränsar till Kronans enda gevärsfaktori, har jag haft tillfälle att följa detta etablissements utveckling, att med intresse se dessa tillverkningar i dess olika skeden.

Vid genomläsande af den Kongl. propositionen har jag funnit *dels* att Kongl. Maj:t begärt ett anslag af 100,000 kronor för tillverkning af gevär efter modell, som kunde blifva Riksdagen delgifven, *dels ock* att Kongl. Maj:t äskat Riksdagens tillstånd att få disponera de medel, som blifvit besparade å de till gevärstillverkning lemnade anslag för att användas för anskaffning af maskiner för tillverkning af gevär med kolfslutningsmekanism m. m. Af statsrådsprotokollet inhämtas anledningen till denna begäran. Vid 1877 års riksdag tillsatte Kongl. Maj:t en komité, bestående af svenske och norske officerare, för att taga del af nutidens mest framstående gevärsmodeller och inkomma till Kongl. Maj:t med förslag om hvilken som för vår armé och nutidens förhållanden vore den lämpligaste. Denna komité har lemnat det utlåtande, att en gevärsmodell med kolfslutningsmekanism befunnits vara den lämpligaste, men har anhållit om anstånd med slutligt yttrande på grund deraf, att de gevär, som tillverkats och som gifvit anledning till skjutförsök, måbända icke blifvit fullt så goda som om de tillverkats med maskiner. Detta är nu också, såsom det synes, orsaken dertill att Kongl. Maj:t icke till denna Riksdag anmält hvilken gevärsmodell som komme att antagas.

Utskottet har i sitt utlåtande besvarat regeringens anhållan med »att Riksdagen väl må medgifva, att de för gevärstillverkning tillgängliga medel må för ändamålet få af Kongl. Maj:t fritt disponeras, men deremot af ofvan angifna skäl ej bevilja det af Kongl. Maj:t för gevärstillverkning åskade extra anslag».

För att finna de skäl, som i detta utlåtande framlysa, får man gå tillbaka till föregående Riksdags beslut angående denna fråga. Kongl. Maj:t begärde nemligen då ett anslag af 124,000 kronor dels för att upprätthålla en arbetsstam af skicklige arbetare vid faktoriet och dels för att på samma gång få en tillverkning af 5,000 gevär af Remington-modell.

Utskottet afstyrkte bifall till Kongl. Maj:ts begäran, hvilken ock af Riksdagen afslogs. Följden häraf var, att, då vid 1878 års början vid faktoriet voro anstälde 78 arbetare, vid detta års början ej funnos flera än 40 eller, noga räknadt, 42. — Hvad har denna arbetsstyrka gjort — hvilken arbetsskicklighet har den bibehållit eller vunnit under denna tid? Jo, den har tillverkat 50 stycken gevär! Det öfriga arbete, som der gjorts, har varit dels sådant, som egentligen icke tillhör ett gevärsfaktoris verksamhetsområde, och dels beställningar från Norge och dels från andra håll.

När man tänker på de stora summor, som Riksdagen lemnat detta stora etablissement, kau man ej annat än falla i förvåning öfver att

Riksdagen nu vill behandla detta etablissemang på ett sådant sätt att Riksdagen icke medgifver det anslag, som erfordras för att bibehålla en arbetsstam vid etablissemang och göra den fortfarande skicklig i den fabrikation, som tillhör detta etablissemang. Skulle Riksdagen nu fatta beslut att icke ingå på Kongl. Maj:ts förslag, blir det, enligt min tanke, vid nästa riksdag samma resultat och, såsom man gerna kan säga, samma elände med denna fråga. Den enskilde arbetsgifvaren anstränger sig på det högsta för att under dåliga tider bibehålla sina arbetare, som han använt under de goda tiderna, och det är endast nöden, som tvingar honom att afskeda dem. Staten tyckes deremot vilja tillvägagå på helt annat sätt. Under svåra tider afskedar staten dem eller använder dem för andra ändamål, än hvartill de förut blifvit använde. Jag hemställer till eder, mine Herrar, om detta är staten värdigt.

*Om anslag
för tillverk-
ning af in-
fanterigevär.
(Forts.)*

En annan sida af saken är att till följd af sparsamhetsskäl afslå Kongl. Maj:ts begäran. Jag tror, att Stats-Utskottet haft den åsigten, att sparsamhet bör iakttagas. Min tanke är dock helt annorlunda än Stats-Utskottets. Om Riksdagen skulle afslå det begärda anslaget, hvad blir då följden? Kongl. Maj:t har begärt medel för tillverkning af gevär på försök, innan man skulle bestämma sig för en viss modell, och jag antager, att Regeringen i hvarje fall, vare sig anslaget beviljas eller icke, inkommer med förslag till ny gevärsmödel. Skulle det då befinnas att denna icke är riktig, hvem är det i sådant fall som bär ansvaret? Icke Regeringen, men Riksdagen.

Jag skall be att få gå tillbaka och se efter de anslag, som under åtskilliga riksdagar blifvit beviljade för gevärstillverkning. 1860 anslög Riksdagen 300,000 kronor för åstadkommande af 8,000 gevär. Vid 1862—1863 års Riksdag beviljades ytterligare 600,000 kronor. 1865—1866 års Riksdag anslög för detta ändamål 320,250 kronor och för anskaffning af 3,000 infanterigevär till ersättande af ett lika antal målskjutningsgevär, som från kronans förråd skulle till skarpskytteföreningarna utlånas, 137,250 kronor, hvarförutan ett anslag till belopp af 15,000 kronor ställdes till Kongl. Maj:ts disposition för anställande af försök i och för anskaffning af en tjenligare gevärsmödel än den dåvarande. Vid 1867 års Riksdag beviljades, såsom vi redan af en talare på förmiddagen hört yttras, ett belopp af 1,500,000 kronor för gevärstillverkning. Det var äfven då fråga om gevärsförändringar, men Riksdagen hade på den tiden helt andra tankar om anslag till gevärstillverkningen. — Detta har gifvit mig anledning att genomgå riksdagsförhandlingarna från den tiden, och jag ber nu endast att få anföra ett par yttranden af en ledamot af bondeståndet, hvilken då, likasom nu, satt i Stats-Utskottet. Han yttrade: »Man bör visserligen respektera hvars och ens öfvertygelse och icke klandra någon för det han vill hushålla med statens medel, men man bör icke sträcka sin sparsamhet för långt. Det här ifrågavarande anslaget anser jag vara ett bland de nödvändigaste, ty då vi icke hafva dugliga infanterigevär, är det alldeles oundvikligt att anskaffa ändamålsenliga sådana. Om man önskar att skarpskytteiden skall utvecklas och vinna framgång, måste man vara betänkt på att förskaffa dugliga vapen åt skarpskyttarne. För min del anser jag, att vi böra bevilja anslag till så många

dater, så nödgas de förra gå utsatta för fiendens eld på ett afstånd af två- eller trehundra fot innan de sjelfve kunna begagna de gevär de ega. Icke tror jag att detta skall ingifva mod hos våra soldater och beväringssynglingar. Derfor anser jag att vi böra göra något för att förbättra våra gevär, så att de åtminstone i godhet motsvara om också icke öfverträffa våra grannars.

Det är af fyra orsaker, som jag anser att Herrarne böra bevilja det begärda anslaget å 100,000 kronor. Dessa orsaker går jag nu att angifva. Den första är, att, om vi afslå det af Regeringen nu framställda förslag, tror jag att vi i en kommande tid få erfara, att staten får större utgifter än den förut haft för detta ändamål; den andra, att nuvarande gevärsmo- dell är oduglig till krigsbruk i jemförelse med våra grannars vapen; den tredje, behovet och nödvändigheten af att kronans enda gevärsfaktori sättes i stånd att förskaffa sig tidsenliga maskiner samt arbetare, som äro inöfvade i dessas begagnande, och den fjerde, att vårt enda gevärsfaktori icke må ligga i lägervall.

Herr Talman! Jag yrkar bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Adlersparre: Herr Talman! Jag har endast begärt ordet för att rätta en uppgift, som jag lemnade under förmiddagens debatt rörande 1867 års gevärsmo- dell. Jag yttrade, att vid beställningen af denna modell antog man de så kallade Wredeska piporna för cirka 30,000 gevär och att man gjorde detta af sparsamhetsskäl, emedan man hade dessa pipor färdiga. Att så var förhållandet, är sant, men jag misstog mig deremot, då jag uppgaf, att de öfriga gevären erhö- lo en annan modell för piporna, än den så kallade Wredeska. Förhållandet är nemligen att 1867 års gevär tillverkades alla efter en och samma modell och detta af det skäl, att, sedan man antagit 30,000 gevär efter en kaliber, så ville man icke antaga någon annan kaliber för de öfriga gevären, hvarigenom man hade nödgats hafva två olika slags ammunition. Jag gjorde mig sålunda skyldig till ett misstag, hvilket jag härmed velat rätta.

Herr Hedlund: Jag gör vid denna punkt samma anmärkning som i fråga om kanonmodellen, nemligen att, så vidt af Chefens för Landtförsvarsdepartementet anförande inför Kongl. Maj:t framgår, någon modell för de nya gevären icke blifvit fastställd. Der yttras nemligen, att det »torde kunna med full visshet antagas att ny gevärsmo- dell kommer att af Eders Kongl. Maj:t godkännas»; och på detta »torde» bygger Chefen för Landtförsvarsdepartementet derefter sin framställning derom, att vissa behållningar måtte få användas »ej mindre till anskaffning af maskiner för tillverkning af gevär med kolflutningsmekanism eller till förändring för dylika ändamål af redan befintliga maskiner, än äfven till inlösen, der sådant kan ifrågakomma, af rätt att tillverka dylikt gevär», äfvensom att Riksdagen måtte bevilja för år 1880 ett extra anslag af 100,000 kronor att användas för tillverkning af gevär efter modell, som kunde blifva af Riksdagen antagen.

Jag ber härvid att få erinra, att redan i Kongl. Maj:ts proposition till Riksdagen år 1875 förekommer en likartad framställning. Der

*Om anslag
för tillverk-
ning af in-
fanterigevär.
(Forts.)*

*Om anslag
för tillverk-
ning af in-
fanterigevär.
(Forts.)*

heter det: »Då emellertid både inom preussiska, franska och ryska arméerna blifvit antagna gevär af en konstruktion, medförande åtskilliga fördelar i skottvidd och träffsäkerhet, samt äfven i vårt land uppfunnits och förevisats en gevärsmo- dell, som synes erbjuda värderika förenklingar och förbättringar, så anser jag att, om nu pågående skjut- försök och den pröfning, som vidare under sommarens lopp kommer att med dessa gevär af ny konstruktion verkställas, skulle föranleda Eders Kongl. Maj:t att fastställa en annan modell för infanterigeväret än den nuvarande, den ifrågavarande anslagssumman må, utan afseende på om det år 1871 bestämda antalet gevär kan uppnås, för gevärstill- verkning användas».

År 1875 begärde Kongl. Maj:t. alldeles såsom nu, att så vidt som de då pågående skjutförsöken visade ett gynsamt resultat, skulle den då föreslagna summan ställas till Kongl. Maj:ts förfogande. Det har nu förflutit någon tid sedan dess och vi tyckas stå på samma stånd- punkt i afseende på denna fråga. Jag tillåter mig dock att ifråga- sätta detsamma, som framhölls vid 1875 års Riksdag, nemligen huru- vida icke Riksdagen kan begära att, innan man begär anslag för så- dant ändamål, som det ifrågavarande, få veta dels att verkligen en bestämd modell blifvit antagen och dels motiven för förändringen. Mitt föregående yttrande beträffande kanonerna har af Chefen för Landtförsvarsdepartementet så till vida blifvit missförstådt, som han tycktes föreställa sig att jag hade önskat att uti statsrådsprotokollet blifvit intagen en i detalj gående utredning rörande dessa vapens di- mensioner och dylikt. Detta var ingalunda min mening. Men vi veta att med statsrådsprotokollen följa så många intressanta bilagor i fråga om saker af mera underordnad vikt, att det förefaller mig, som om äfven i denna sak kunnat lemnas några upplysningar, hvarigenom äfven de, hvilka icke äro fackmän, kunnat få någon närmare inblick i förhållandena. Möjligt är dock, att orsaken att detta icke egt rum är att söka deruti, att någon utredning i nämnda hänseende icke till Kongl. Maj:t inkommit. Men af mera vikt hade det varit att få veta, om en bestämd modell blifvit antagen eller ej. Vår gevärshistoria hör ej till de mest lysande bladen uti vår krigsförvaltnings historia. När år 1867 det numera antagna remingtongeväret var under pröf- ning, förelåg äfven en mängd andra gevärsmo- dellar, deribland en, hvil- ken sedermera spelat en mycket betydande rol, nemligen Henry- geväret. Det hände till och med att ett sådant gevär jemte ett par af andra nya modeller ställes på enskild väg till krigsförvaltnin- gens disposition. Man kan således icke säga att det är uppfinningar- nes hastiga fortgång, som vållat, att vi nu stå i begrepp att utbyta remingtongeväret mot ett annat, utan att det snarare var brist på tillräckligt omdöme vid de prof, som anställes år 1867. Och äfven med fara att dermed väcka obehag, vågar jag säga, att förhållandet äfven nu är detsamma. Gör man nemligen ett besök hos den komité, som skall undersöka de olika modellerna, — och ett sådant besök må man så mycket hellre göra, som man helt visst blir mottagen med mycken välvilja och humanitet — så skall man till exempel finna, att ibland de 10, 12 å 15 olika gevärssorter, med hvilka man der anställt komparativa försök, saknas ej mindre detta Henry-gevär, än äfven —

det är dock möjligt att jag häri misstagit mig — detta nya gevär af österrikisk uppfinning, nemligen af Majoren Kropatschek, som på den sista tiden väckt stort uppseende och hvarom en utförlig och intressant beskrifning förekommer just uti aftonens »Dagligt Allehanda».

Om anslag för tillverkning af infanterigevär.
(Forts.)

Det vill således synas mig som om vi uti det förflutna hade en verklig varning att icke nu oförsigtigt lägga oss till med en ny gevärsmo- dell. Men vi hafva en varning uti det förflutna äfven i ett annat afseende. Vid 1867 års riksdag begärde Kongl. Maj:t, trots de äfven då tryckta tiderna, icke mindre än tre millioner kronor för ge- värstillverkning, och man vädjade lifligt till patriotismen för att detta anslag skulle beviljas. Riksdagen kunde dock icke förmås att bevilja mera än en och en half million. Man ansåg nemligen att, hellre än att på en gång inköpa en stor massa gevär, borde man söka att från Amerika anskaffa erforderliga maskiner för att inom landet kunna till- verka det önskade antalet gevär, hvilka maskiner kunde betraktas så- som en stark reserv, äfvensom att denna tillverkning icke borde be- drifvas för häftigt, utan under en följd af år, på det att vi icke måtte komma att stå inför den eventualiteten att, såsom nu, en verkstad med skicklige arbetare skulle stå utan arbete, och Riksdagen således blifva nödsakad att bevilja medel, icke för gevärens skull, utan för verkstadens upprätthållande. Riksdagen beviljade, som sagdt, en och en half million kronor, men det märkvärdiga inträffade, att ett eller två år efteråt fans af dessa medel en million oanvänd.

För att icke trötta den åhörare, som fann sig ogynnsamt stämd af ett anförande, som dock icke räckte längre än 20 minuter, skall jag nu inskränka mig till att säga, att det synes mig som om Utskottet handlat visligt, då det icke yttrat sig om, huruvida de medel, hvilka nu skola ställas till Kongl. Maj:ts förfogande, böra användas till en ny modell, utan föreslagit att dessa medel skola ställas till Kongl. Maj:ts fria disposition, hvarigenom Riksdagen icke heller binder vid sig något ansvar för det sätt, hvarpå medlen blifva använda. Men då Kongl. Maj:t så till vida fått fria händer, så vågar jag hemställa — och detta må icke anses förmätet, då den, som gör denna hemställan, alltid hyst ett lifligt intresse för att vår armé måtte blifva försedd med tidsenliga gevär och i afseende derpå måhända kan räkna sig till godo uttrycket: »quorum pars fui», det må, säger jag, tillåtas mig göra den vördsamma hemställan, att *icke* någon åtgärd måtte vidtagas i fråga om vare sig fastställande af någon viss gevärsmo- dell eller in- köp af patent eller hvad dermed kan ega samband, innan såväl veder- börande komité, som äfven Kongl. Maj:t fått tillfälle jemväl de modeller, som på sista tiden uppdykt. Det är nemligen min öfver- tygelse, att på samma sätt som i afseende på detta slag af gevär bak- laddningssystemet undanträngt mynningsladdningssystemet, i trots af de invändningar, som till en början mot det förra systemet af yrkesmän framställes, lika visst stå vi inför ett nytt utvecklingsstadium, då bak- laddningsgevären i sin ordning skola nödgas lemna rum för repetitions- eller magasinsgevären, i trots af att mot dessa senare man nu får höra framställas ungefär enahanda invändningar, som förut mot baklad- dningsgevären, men hvilka dock icke hindrat att dessa gevär sedermera af alla länders arméer blifvit antagna. Det skulle derföre, enligt mitt

Om anslag
för tillverk-
ning af in-
fanterigevär.
(Forts.)

förmenande, vara ganska oförsigtigt af oss — utan att jag derföre vill förringa vigten af den tekniska skicklighet, som kan finnas hos vare sig styresmannen för Eskilstuna gevärsfaktori eller gevärskomiténs herrar ledamöter — oförsigtigt, säger jag, om vi skulle inlåta oss på ett experimenterande med den ena eller andra modellen; och vida att föredraga vore väl att vi, efter inhemtande af de experiment, som i andra länder göras, antoge hvad der blifvit pröfvadt och befunnits godt. Jag hemställer om bifall till Utskottets förslag.

Herr Lundblad: I anledning af hvad den siste talaren yttrade, ber jag att till hvad jag förut anfört få tillägga endast några få ord till upplysning om rätta förhållandet. Om man läser bilagan till den Kongl. propositionen, skall man finna, att anledningen, hvarföre icke Kongl. Maj:t nu begärt anslag till fullständig anskaffning för hela armén af nya gevär af den ifrågavarande modellen är att söka deri, att vederbörande komité, som i det hela funnit modellen lämplig, dock ansett att åtskilliga mindre felaktigheter borde afhjelpas; och styresmannen för Kronans gevärsfaktori, hvilken yttrade med anledning häraf infordrats, förklarade, att dessa felaktigheter vore beroende deraf, att gevären i fråga blifvit tillverkade för hand, men att gevär, som på detta sätt tillverkats, aldrig kunde blifva fullt ändamålsenliga. Nu för tiden måste nemligen gevären till alla sina delar vara tillverkade med sådan precision, att om en del tages ut från ett gevär den skall kunna insättas och fullkomligt passa in i hvilket annat gevär som helst af samma modell. Man har derföre ansett, att ännu ytterligare försök med denna modell borde anställas, och detta är anledningen, hvarföre Kongl. Maj:t nu äskat endast ett belopp, som ansetts erforderligt för tillverkningen af gevär till ett antal, tillräckligt stort att dermed skulle kunna anställas de undersökningar, som ytterligare ansetts nödiga. För sådant ändamål har nu Kongl. Maj:t begärt ett anslag af 100,000 kronor. Vi hafva ju omkring 24 egentliga infanteriregementen; och om nu de gevär, som för det begärda anslaget kunna tillverkas, utdelas på alla dessa regementen och der blifva föremål för experiment och resultatet af dessa experiment sedermera inberättas till krigsförvaltningen, så är ju detta ett sätt att få frågan utredd, som synes ganska praktiskt.

Den värde talaren yttrade äfven, att vi borde söka att från andra länder hemta den bästa möjliga modellen. Ja det är just det, som komitén har gjort; den har införskaffat modeller snart sagdt från alla länder i Europa och till och med från Amerika. Sjelf har jag varit i tillfälle att se en del af dem; och jag tror äfven att de finnas tillgängliga här i hufvudstaden, om någon skulle vilja göra sig besvär med att taga dem i skärskådande.

Chefen för Kongl. Landtförsvarsdepartementet, Herr Statsrådet Rosenqvist: Talaren på göteborgsbänken, hvars sakkunskap i militära ämnen så ofta satt mig i verklig förlägenhet, har nu äfven haft den godheten att framställa några anmärkningar, som varit nära nog direkt rigtade mot mig såsom föredragande i landtförsvarsärenden, och jag ber derföre om ursäkt, om jag nödgas att för några ögonblick upptaga

Herrarnes tid i och för bemötande af dessa anmärkningar. Dervid skall jag dock icke vidare inlåta mig på den skildring, han uppdrog öfver den senaste gevärsafskaffningen, huru remingtongevären antogos och tillverkades, för att sedermera i följd af teknikens framsteg blifva — icke förklarade odugliga, det har jag åtminstone aldrig påstått, men tillbakasatta och detta till den grad, att, om det dröjer alltför länge, innan vi ersätta dem med nya, det är att befara att de måste hänföras till kategorien odugliga; de hafva nemligen redan vida öfverträffats af flera nyare modeller. Som sagdt, jag vill nu icke inlåta mig på den saken, det skulle upptaga alltför lång tid och derom är nu icke fråga. Den fråga, som nu föreligger, är att, om man nu ingenting gör för anskaffande af nya handgevär, så befinna vi oss i det hänseendet snart i samma belägenhet som i fråga om fältartilleriet, att likasom vi hafva de äldsta kanoner, så stå vi äfven efter alla andra i afseende å handgevären. Derföre har också Kongl. Maj:ts regering, redan innan jag deraf blef ledamot, börjat egna denna fråga sin uppmärksamhet för att söka förskaffa oss gevär, som icke blott motsvara nutidens fordringar, d. v. s. stå på höjdpunkten af den nuvarande gevärstillverkningen, utan om möjligt i någon mån öfverträffade de i andra länder antagna, på det vi icke återigen måste inom kort befinnas alltför långt efter alla andra. Utan att ingå i någon teknisk diskussion, torde jag likväl böra fästa Kammarens uppmärksamhet på, att det i afseende på gevärskonstruktionen måste tagas hänsyn till tvenne särskilda hufvuddelar af geväret. Den ena är pipan med dertill hörande reffelsystem och laddning, innefattande såväl projektilen som krutet och tändsatsen; den andra är den mekanism, som användes för att åstadkomma affyrningen och för att underlätta patronens införande m. m. eller, med ett ord, för manipulationen. Det torde vara temligen klart för hvar och en, att sjelfva pipan, reffelsystemet, krutsatsen och projektilen äro de, som bestämma gevärets portée och träffsäkerhet. Om jag får skottet att brinna af genom en mekanism, som går lätt eller trögt, är detta utan inverkan på gevärets portée och träffsäkerhet. Dessa båda hufvuddelar äro således två skilda saker, som genom sin samverkan komplettera geväret, och, då båda äro drifna till sin högsta fullkomlighet, i förening frambringa nutidens förträffliga eldhandvapen. Enligt komiterades och skjutförsökskommissionens rapporter, hvilka icke blifvit förhemligade utan finnas införda i Krigsvetenskapsakademiens tidskrift, har man kommit till ett mycket vackert resultat i afseende på pipan och reffelsystemet, med ett ord i afseende på gevärets balistiska egenskaper. Denna modell tyckes sålunda icke stå efter, utan är jemförlig med och öfverträffar till och med i visst afseende en del andra modeller, som blifvit här eller annorstädes försökta. Hvarföre nu komitén i valet mellan åtskilliga läsmekanismer för manipulationen just föredragit den, hvarmed fortfarande experimenteras, har varit att, då detta gevärs laddning litet mer än vanligt frestade mekanismen, komiterade sökte få en modell till läsmekanism, som, jemte andra goda egenskaper, också egde tillräcklig hållbarhet. Bland kända modeller, som lämpade sig för någon starkare påtryckning, visade det sig, att valet vägde mellan två och man föredrog slutligen den Jarmanska. Huruvida komiterade nu

*Om anslag
för tillverk-
ning af in-
fanterigevär.
(Forts.)*

*Om anslag
för tillverk-
ning af in-
fanterigevär.
(Forts.)*

stanna vid denna i oförändradt skick, eller om några jemkningar deri komma att göras, vågar jag icke säga.

Sedan jag nu yttrat mig i denna sak, ber jag att få tillägga ännu några ord. Man har klandrat att icke någon gevärsmodell blifvit definitivt fastställd, det vill med andra ord säga, att ett »kungligt approbatur» icke blifvit satt på ett visst gevär med alla dess delar. Jag trodde att den ärade talaren, hvarifrån denna anmärkning kom, med det mindre angenäma minne, han sade sig ega af 1867 års gevär, och hvilka han ansåg oförsigtigt godkända, åtminstone icke skulle finna något att klandra dervid, att man nu går försigtigt till väga. Jag ber att få upplysa, såsom ock af statsrådsprotokollet finnes angifvet, att på komiténs framställning 50 gevär af den föreslagna modellen blifvit tillverkade och försök dermed under en något längre tid anställda vid värfvad trupp; att efter dessa försök komitén i hufvudsaken vidhållit sitt förslag, men varit nog försigtigt att på samma gång vilja hafva några mindre felaktigheter i läsmekanismen afhjelpa innan den lemnade ett slutomdöme, samt att faktoriets ansett de anmärkta felaktigheterna vara små tillverkningsfel, uppkomna till följd deraf att tillverkningen skett för hand och af arbetare ovane vid denna mekanism. Komiterade hafva nu, sedan den Kongl. propositionen afgafs, afgifvit ett betänkande, hvori, såsom den ärade talaren anmärkte, begäres att ytterligare ett antal gevär måtte få tillverkas. Dessa skulle försökas både vid garnisonsregementena och vid indelt trupp, innan ett fallständigt »approbatur» sattes på gevären. Jag tror således, att denna fråga blifvit behandlad och fortfarande behandlas med mycken försigtighet. Jag ber att i öfrigt få hänvisa till statsrådsprotokollet. Det enda som nu begäres, är det, att nu befintliga medel måtte för upprätthållande af faktoriets verksamhet och i den mån Kongl. Maj:t finner lämpligt få användas, dels för att göra gevär af nu ifrågasatta modeller, dels för anskaffning eller tillverkning af maskiner för kolflutningsmekanism och dels för inlösen af patent samt derjemte att för nästkommande statsregleringsperiod några ytterligare medel måtte ställas till förfogande för gevärstillverkningen. Vi skola komma i håg, att vi nu hafva år 1879 och att den statsreglering, som nu uppgöres, är för år 1880. Det gäller således en temligen lång tidrymd, under hvilken man kan hafva rätt att fordra att något blifver gjordt i saken, på det att icke genom det långa dröjsmålet allt må komma att afstanna.

Hvad nu kolflutningsmekanismen särskildt beträffar, ber jag få nämna, att denna gevärskonstruktion är till hufvudsakliga delar antagen i Bayern, Frankrike, Holland, Italien, Ryssland, Schweiz och Tyska riket. Och i Österrike pågå för närvarande försök med repetergeväret enligt Kropatscheks modell, äfven med kolflutningsmekanism. Dessa senare gevär hafva blifvit skickade till våra komiterade af inventör, icke ett utan flera af något olika konstruktioner, och har han i allmänhet visat så mycket tillmötesgående, att Kongl. Maj:t med anledning deraf ansett sig böra lemna honom ett nådigt vedermäle. Detta gevär har således icke varit komiterade obekant. Det fans hos komitén under en period, då, enligt hvad jag har mig bekant, ledamöter af Riksdagen besökte komitén. Jag vill icke säga mera, än att de funnos der, och att det är mycket möjligt att geväret varit i händerna på en eller an-

nan af dem. Vidkommande särskildt repetergeväret, tror jag icke att någon kan på förhand med visshet säga, om detta gevär kommer att för framtiden blifva det allmännast begagnade. Det är möjligt och till och med antagligt, att tekniken slutligen lyckas komma derhän, att genom någon förändring i gevärets konstruktion minska den tyngd och afhjelpa de öfriga olägenheter, som nu äro förenade med repetergevär, samt sålunda vinna den triumf, att denna gevärsmodell blifver den allmänt rådande inom Europas arméer. Jag kan ontala, att i Amerika för närvarande pågå storartade jmförelseförsök med olika slag af repetergevär. Ett anslag af 50,000 dollars är för sådant ändamål stäldt till den s. k. magasinskommissionens disposition. Då Amerikas krigsminister begärde anslag för anställande af försök med denna gevärsmodell, och deremot invändes, att, om denna modell antoges, skulle gevären af den senast antagna Springfields modell, för hvilkas tillverkning redan användts 300,000 dollars, blifva utan nytta, bemötte krigsministern denna invändning dermed, att då samma patroner kunde till båda gevären användas, gevären af den nu gällande modellen ingalunda blifva oanvändbara, derföre att man vid tillverkning af nya gevär möjligen komme att tillgodogöra sig en invention, som under de första sekunderna tillförsäkrade dem en öfverlägsenhet i skjuthastighet.

Om anslag för tillverkning af infanterigevär.
(Forts.)

Hvad frågan för öfrigt beträffar, återkommer jag dertill, att Kongl. Maj:t med sin förevarande framställning afsett i främsta rummet att få använda redan befintliga medel till sådana åtgärder, hvarigenom det viktiga syftemålet måtte utan att gå för brådstörtande till väga förberedas, och vidare medel för 1880, på det att fabriketts bestånd icke måtte äfventyras. Det är gifvet att, om denna framställning icke bifalles, utan Kongl. Maj:t endast, på sätt Första Kammaren beslutit, får rättighet att disponera öfver den befintliga behållningen, uppgående till 154,000 kronor — det är svårt att utan en fullkomlig omslutning af räkenskaperna kunna säga, huru stor del af detta belopp utgör verkliga besparingar å äldre gevärsanslag och huru mycket utgör arbetsvinst, sedan fabriket upphört med tillverkningen af Remingtongevär och börjat sysselsätta sig med åtskilliga andra arbeten — det är gifvet, att Kongl. Maj:t blifver mycket mera inskränkt i sina åtgärder och får svårt att uppehålla verksamheten vid fabriket. Kongl. Maj:t har dock alltid den resursen, i fall fabriketts bestånd äfventyras, att framlägga dessa bekymmer för 1880 års Riksdag. Och jag är öfvertygad att Riksdagen då icke skall låta detta dyrbara faktori och den ännu återstående lilla stammen af dess skicklige arbetare gå förlorade.

Jag skulle naturligtvis helst se att Kongl. Maj:ts förslag i dess helhet bifölles, men då detta icke skett i Första Kammaren, anhåller jag om bifall till hvad Stats-Utskottet hemställt.

Herr Hedlund: Jag försummade vid mitt föregående yttrande att lägga vikt vid Herr Statsrådets och Chefens för Landtförsvarsdepartementet yttrande i slutet af hans framställning till Kongl. Maj:t i ämnet, eller angående beviljande af 80,000 å 100,000 kronor för tillverkning af gevär efter en modell, »som framdeles kan komma att blifva Riksdagen delgifven». Det är detta delgifvande, som ännu icke

Om anslag
för tillverk-
ning af in-
fanterigevär.
(Forts.)

egt rum. Eller vore meningen den, att Riksdagen nu skall bevilja anslaget och att modellen skulle oss delgifvas längre fram? Herr Statsrådet och Chefen för Landtförsvarsdepartementet har dock bekräftat, att man i fråga om geväret ännu ej är fullkomligt på det klara. Han anmärkte vidare, att man ämnade gå till väga med stå stor försigtighet, att man endast skulle till en början anskaffa några tusen gevär för anställande af försök. Detta vore dock, enligt min åsigt, att drifva försigtigheten nästan väl långt; ty nog skulle man väl kunna vinna den nödiga erfarenheten med ett mindre antal gevär, derest vid pröfningen användes förståndigt folk.

Herr Statsrådet anmärkte sedan, att, sedan undersökningarna försiggått, man vill anskaffa ett gevär så godt som det kan af menisklig förmåga åstadkommas. Om så vore fallet, skulle jag utan tvekan tillstyrka det åskade anslaget till såväl mekanismer som gevär efter den modell, som befunnits mest lämplig. Men vi synas icke hafva hunnit så långt. Det af den österrikiske majoren Kropatschek konstruerade gevär, som nu ontalas, skulle således verkligen förelegat till pröfning. Det är möjligt att ett dylikt legat i min hand; orsaken, hvarföre jag icke trodde att det var samma gevär, var då den, att det nu beskrifna är *repetergevär*, hvilket jag förbisett, att det förra var. Men det gevär, som omfattats af Schweiz och om hvilket man med visshet kan säga, att det spelat en stor rol i rysk-turkiska kriget, samt sedermera följt engelsmännen till Cap, detta gevär, eller Henry-Martini-geväret, fans icke hos artillerikomitén, hvilken följaktligen icke kunde hafva underkastat detsamma någon jemförande undersökning.

Det är fägnaude att höra, att i Amerika pågå omfattande försök med alla slags gevär. Dessa försök skola sannolikt komma att visa, att de invändningar, som ännu göras mot magasinsgevären från flera håll, skola kunna häfvas; det är i sjelfva verket blott en mekanisk fråga, och mekaniken har löst svårare uppgifter än så. Jag vill derföre vård- samt föreslå att af det anslag till stipendier för artilleriets studium som nu beviljats, åtminstone något finge användas för att bereda en kunnig svensk officer tillfälle att närvara vid dessa försök. Jag vågar derjemte tro, att i detta förslag icke ligger fördold någon djupare militärisk insigt, som skulle kunna bringa Herr krigsministern i någon förlägenhet; men om så skulle vara, så får jag säga, att han har varit nog lycklig att icke genom sin sakrika framställning bringa mig i förlägenhet.

Herr O. B. Olsson: Då af det vid 1871 års Riksdag beviljade extra anslag för tillverkning af infanterigevär återstå ännu odisponerade 154,000 kronor, samt detta belopp väl torde få anses vara fullt tillräckligt icke allenast till vidmakthållande af den skickliga arbetarepersonal, som vid faktoriet redan finnes, utan äfven till anskaffning af tillräckligt antal gevär för de erforderliga profven, samt härtill kommer att gevärsmodellen ännu icke blifvit fastställd, så tillåter jag mig uttala den förhoppning, att Kammaren skall bifalla Utskottets hemställan i den föredragna punkten, hvartill jag för min del yrkar bifall.

Öfverläggningen förklarades slutad; hvarefter Kammaren biföll Utskottets hemställan.

I punkten 19 hade Utskottet tillstyrkt, att till ersättande af de utaf Arméförvaltningen förskjutna kostnader, som förorsakats af rotssjukdomen bland Vendes artilleriregementes hästar, måtte på extra stat för år 1880 beviljas ett anslag af 50,113 kronor 86 öre.

Om ersättande af ett förskott.

Efter föredragning häraf lemnades ordet på begäran till

Herr *O. B. Olsson*, hvilken jemte Herr *Sven Nilsson* i Efveröd inom Utskottet reserverat sig mot föreliggande förslag under yrkande att Riksdagen i afseende å det ifrågavarande beloppets gäldande måtte hänvisa till reservationerna å anslaget för Svea, Göta och Vendes artilleriregementen, och som nu anförde:

Herr Grefve och Talman! Då af reservationerna å anslaget för Svea, Göta och Vendes artilleriregementen finnas tillgängliga besparingar, som enligt rikshufvudboken uppgå till 356,786 kronor, så hafva jag och min medreservant ansett oss böra hänvisa till dessa besparingar för gäldande af den summa, Kongl. Maj:t under ifrågavarande punkt äskat.

Jag tror så mycket större skäl dertill förefinnas, som anledning är att antaga, dels att kostnaderna i fråga blifvit beräknade för högt i förhållande till det stora prisfall, som för närvarande råder, och dels att genom detta prisfall besparingarna icke skola blifva mindre, utan tvärtom.

Jag tager mig således friheten yrka bifall till min vid betänkandet afgifna reservation.

Chefen för Kongl. Landtförsvarsdepartementet, Herr Statsrådet Rosensvärd: Med anledning af den siste talarens yttrande beder jag att få lemna några upplysningar.

Jag kanske begick ett misstag, då jag nämnde, att det var 1877, som Kongl. Maj:t i sin proposition för Riksdagen framlade förslag om hvad jag skulle vilja kalla en reglering af reservationerna för Svea, Göta och Vendes artilleriregementen; ty måhända var det år 1876, som detta skedde. Under de tider, som anslag beviljades för artilleriets komplettering och uppsättning af nya batterier, uppstodo ganska betydliga reservationer. Det var angående dessas användande som Kongl. Maj:t framlade förslag, gående derpå ut, att derefter inga andra reservationer skulle uppstå än sådana, som blefve en nödvändig följd af uppkomna besparingar af en del löner. Emellertid äro omnämnda 300,000 kronor icke mera befintliga och hafva icke heller funnits sedan jag blef chef för det mig anförtrödda departement. Deremot tror jag mig kunna, då Stats-Utskottets ledamöter lemnat den upplysning, att reservationerna vid 1878 års utgång skulle utgöra 79,000 kronor, å min sida förklara, hvad Stats-Utskottet icke kan veta och det är, att dessa medel äro, enligt Generalfälttygmästarens nyss inkomna förslag, afsedda att anvisas såsom ersättning för af Arméförvaltningen lemnade förskott till de försök i och för en ny fältartilleriemateriel, som under flera år pågått och hvilka försök naturligen kostat mycket penningar, synnerligen som jemväl kanoner måst i sådant afseende anskaffas. Det har alltid varit afsigten att använda reservationer, uppkomna å

Om ersättande
af ett för-
skott.
(Forts.)

anslag, hvilka blifvit ställda till Kongl. Maj:ts disposition, för artilleriets utveckling, till betäckande af kostnaderna för dessa försök, sedan de blifvit afslutade. Ett bättre sätt att använda ifrågavarande reservationer kan jag för min del icke finna, likasom jag också måste anse det vara i full öfverensstämmelse med dessa anslags natur.

Under sådana förhållanden skulle det icke återstå tillräckliga medel för det ändamål, som nu är under öfverläggning, emedan Kongl. Maj:t icke gerna kan anvisa på reservationer för ett löpande år, utan på dem, som under ett föregående år uppkommit. Dertill kommer, att det jemväl finnes åtskilligt annat, för hvilket från Arméförvaltningen förväntas anmälan om ersättning från dessa reservationer.

Herr Sven Nilsson i Efveröd: Huruvida några besparingar förefinnas eller icke, det kan icke vara lätt för Utskottets ledamöter att veta, då Utskottet icke varit i tillfälle att erhålla sådana upplysningar, som man önskat och äfven från Arméförvaltningen infordrat. Enelertid lär vi väl få antagas såsom temligen säkert, att från anslagsåret 1876—1877 uppkommit ett öfverskott af minst 200,000 kronor; och jag föreställer mig alltså, att, då sådant kunnat ske under det året, då allt hvad som skulle auskaffas stod i högt pris, ett icke mindre gynnsamt förhållande skall inträffa under tider, sådana som de närvarande, då en stor del saker kunna anskaffas mycket billigare än förut.

Man behöfde dock icke gå synnerligen långt i den Kongl. propositionen, förrän man just från den sidan, som ville motsätta sig ett hänvisande till reservationerna, fann skäl till antagande att sådana reservationer funnos; och detta var angående anslag till godtgörelse åt byggmästaren Sällström för öfverarbete vid uppförande af Svea artilleriregementes kasernetablisement. Arméförvaltningen lemnar nemligen här en upplysning, som kunde vara tillfyllestgörande och bevisar, att besparingar finnas, då nemligen Arméförvaltningen, som tillstyrker bifall till ansökningsen, tillika hemställer, att den begärda ersättningen 49,000 kronor måtte, derest ej Kongl. Maj:t pröfvade skäligt därför äska särskildt anslag af Riksdagen, få i sin helhet eller till den del, Kongl. Maj:t kunde i nåder finna lämpligt, utgå af besparingarna å anslaget till Svea, Göta och Vendes artilleriregementen. Detta har Arméförvaltningen sagt, och jag föreställer mig, att Arméförvaltningen icke skulle gjort en framställning som varit ogrundad. Och har Arméförvaltningen funnit 49,000 kronor kunna för sagda ändamål utgå af dessa besparingar, kan väl ock detta föga större anslag å 50,113 kronor utgå af samma besparingar, då nemligen Kongl. Maj:t för det förra anslaget hos Riksdagen begärt särskildt anslag. Jag har således blifvit stärkt i min uppfattning att det verkliga finnes medel att af dessa besparingar tillgå, helst då Första Kammaren bifallit Kongl. Maj:ts proposition i afseende på ersättningen till bemälda Sällström, oaktadt en reservation till betänkandet i denna punkt tillstyrker, att ersättningen finge utgå af reservationerna till artilleriregementena, om hvilken mening samtliga Första Kammarens ledamöter inom Utskottet enades, och då således dessa medel ej af Riksdagen för annat ändamål tagits i anspråk, ger detta mig en ytterligare anledning att våga yrka, »att till ersättande af de utaf Arméförvaltningen förskjutna

kostnader, som förorsakats af rotssjukdomen bland Vendes artilleriregementes hästar, må anvisas ett belopp af 50,113 kronor 86 öre att utgå af reservationerna å anslaget för Svea, Göta och Vendes artilleriregementen», hvarå jag anhåller om proposition.

Om ersättande af ett förskott.
(Forts.)

Friherre Leijonhufvud: Jag ber att få yttra ett par ord till förklaring af de motsatser, Herr Sven Nilsson framhållit. När han talade om, att det borde blifva stora reservationer genom de besparingar, som hvarje år uppstå, ber jag att få nämna, att de år sådana uppkommo, gick rekryteringen mycket dåligt, och till följd deraf uppstodo reservationerna. Men anslag till manskapets proviantering och hästars fouragering toges icke af detta utan af annat, och icke ett öre deraf kommer detta anslag till godo, om ock nu utgifterna på dessa titlar i år skulle minskas.

Hvad beträffar det af Herr Sven Nilsson anmärkta förhållandet, att Arméförvaltningen gått in till Kongl. Maj:t med anhållan att få betala byggmästaren Sällström med denna behållning på artilleriregementenas anslag, och då han deraf drog den slutsatsen, att det skulle finnas besparingar, får jag nämna, att, då Kongl. Maj:t redan i somras icke biföll Arméförvaltningens förslag, var den frågan afgjord och således Generalfälttygmästaren oförhindrad att föreslå samma behållningars användande till betäckande af kostnaderna för utförda skjutförsök, såsom han nu ock gjort. Jag har väl ej papperen på fickan, men tror mig kunna med visshet antaga att så är förhållandet.

Herr Statsrådet Rosensvärd: Jag trodde verkligen, att jag i afseende på beloppet af reservationerna å ifrågavarande anslag skulle blifva trodd på mina ord då jag stödde mina uppgifter på dem, jag sjelf erhållit från Arméförvaltningen under sistlidne Februari månad.

Hvad nu beträffar det af den siste talaren citerade yttrandet af Arméförvaltningen i fråga om ersättning till byggmästaren Sällström, ber jag att få nämna, att denna fråga, såsom af statsrådsprotokollet synes, föredrogs och afgjordes af Kongl. Maj:t den 12 Juli 1878. Hvilken dag Arméförvaltningens yttrande i ämnet inkom, kan jag nu icke erinra mig, men hvad jag påminner mig är, att denna fråga låg ganska länge under behandling just emedan den var af så ömtålig art. Emelertid inkom under tiden ett ganska viktigt dokument, nemligen Arméförvaltningens i Maj månad upprättade kontokurant för hela hufvudtiteln, utvisande brister och öfverskott å de särskilda anslagstitlarne. Efter granskning af detta dokument uppkommo, utom den betänklighet, att Kongl. Maj:t skulle utan Riksdagens hörande bevilja ett så stort belopp som det för Sällström begärda, äfven nya betänkligheter, i följd deraf att reservationerna redan då voro till betydlig del använda. Hvad nu beträffar de reservationer å denna hufvudtitel, som här äro i fråga, har jag redan haft äran nämna, att, sedan Riksdagen för artilleriets omorganisation anvisat medel, väl under de första åren uppkommo ganska betydliga besparingar på dessa medel; men jag nämnde också, att dessa reservationer blefvo vid 1876 års riksdag använda. Sedan dess hafva icke några stora besparingar kunnat uppkomma; ty besparingar hafva sedermera endast kunnat ske å staterna, men hvarken man-

Om ersättande
af ett för-
skott.
(Forts.)

skapets underhåll, beklädnad eller rekryteringen ingå i detta anslag. Som jag nämnt, utgjorde också besparingarna å detta anslag vid 1878 års slut endast 79,000 kronor, hvilka dock redan i tankarne äro disponerade för andra ändamål, nemligen till betäckande af kostnaderna för anställda försök i och för fältartilleriets utveckling och några andra föremål till artilleriets fördel. Jag får tillika nämna, att dessa reservationer äro till följd af Riksdagens beslut ställda till Kongl. Maj:ts förfogande i och för fältartilleriets utveckling.

Herr Key: Jag är väsentligen förekommen af de två föregående talarne. Friherre Leijonhufvud har nyss påpekat ett förhållande, som äfven kommit på tal i Stats-Utskottet, nemligen frågan, huruvida icke på reservationerna funnos tillräckliga medel att betäcka ifrågavarande utgift. Det är upplyst, enligt hvad Friherre Leijonhufvud antydde, att de reservationer, som kunnat göras förut, icke kunnat ske efteråt, sedan Riksdagen beviljade anslagen till bättre utspisning åt garnisonsregementena och hvarigenom antalet permissionsansökningar minskats. En annan sak, som blef tillgodosedd, var fyllandet af de vakanser, som funnos vid Svea och isynnerhet vid Göta artilleriregemente. Vakansen vid Göta artilleriregemente var så stor, att, om jag icke minnes orätt, blott halfva regementet var effektivt. I följd deraf borde det naturligtvis blifva stora reservationer, såsom det ock blef. När vakanserna fylles och utgifterna i följd deraf ökades, kunde nya reservationer icke längre göras, under det att äfven de gamla reservationerna smälte ihop, och vi hörde ju nyss Herr Statsrådet och Chefen för Landtförsvarsdepartementet omnämna, att det, som fans kvar, redan är disponerad. Detta var skälet hvarför de två reservanterne icke kunde få flere med sig inom Stats-Utskottet; äfven jag har för min del ansett mig böra biträda Stats-Utskottets förslag, och anhåller om bifall dertill.

Herr Ola Andersson i Burlöf: För att kunna hänvisa Kongl. Maj:t till besparingar, bör man veta att verkliga besparingar finnas. Jag nämnde förut att Stats-Utskottet sökt att från Arméförvaltningen inhemta upplysningar, men att dessa icke ingått nog tidigt. Detta var dock icke Arméförvaltningens utan snarare Stats-Utskottets fel, som för sent begärde dem. Men huru som helst är det icke nu möjligt att veta, hvilka besparingar som komma att finnas *vid 1879 års slut*. Och äfven om besparingar finnas, så, om dessa icke äro uttagna från Statskontoret, måste sådana hänvisningar, som den nu ifrågasatta, verka derhän, att bristen i Statskontoret blifver större, om dit icke kommer att inflyta mera inkomster än hvad man beräknat, och följderna blifver, att Riksgäldskontoret får förskjuta medlen till Statskontoret. Jag tror, att det är att bedraga sig sjelf, om man för mycket hänvisar till besparingar, och man bör icke drifva det till en gemensam votering i detta fall. Jag yrkar derföre bifall till hvad Stats-Utskottet föreslagit.

Efter det öfverläggningen härmed förklarats slutad och propositioner gifvits i enlighet med de gjorda yrkandena, biföll Kammaren Utskottets förslag.

Punkten 20:

Bifölls.

*Punkten 21:**Om anslag till
arbeten vid
Karlsborg.*

I mom. a) hade Utskottet hemställt,
att af Kongl. Maj:t äskadt anslag till sjukhus vid Karlsborg,
100,000 kronor, måtte på extra stat för år 1880 af Riksdagen beviljas.

Rörande denna hemställan yttrade

Herr Danielsson: Som Stats-Utskottet har afstyrkt, hvad Kongl. Maj:t i denna punkt under Litt. b. äskat, tror jag det vara mera skäl att fördela ifrågavarande anslag sålunda, att man visserligen beviljar en summa af 100,000 kronor, men att man på 1880 års stat härtill anvisar endast 50,000 kronor och använder de återstående 50,000 kronorna af den här föreslagna summan till det ändamål, Kongl. Maj:t begär under Litt. b.

Jag tillåter mig yrka detta därför, att man på detta sätt skulle kunna fylla de begge behof, som afses, samt bereda arbetsstyrkan vid Karlsborg sysselsättning såväl vid sjukhusbyggnaderna som vid fästningsverken.

Jag tillåter mig hemställa, att Riksdagen ville bevilja 100,000 kronor på extra stat till sjukhus vid Karlsborg, men för år 1880 endast anvisa 50,000 kronor deraf.

Herr Ola Andersson i Burlöf: Efter det beslut Första Kammaren fattat rörande mom. b. af denna punkt, vill jag för min del instämma i den föregående talarens yrkande. Jag tror det svårligen kan förnekas, att det finnes skäl att bevilja de 50,000 kronor, som vid mom. b. af Första Kammaren redan beviljats, och genom att dela det i punkten a. upptagna anslaget på tvenne år, undviker man att få större utgifter 1880 än man skulle få genom bifall till punkten a. och afslag på punkten b. Jag anhåller om bifall till Herr Danielssons yrkande.

Friherre Leijonhufvud: I den underdåniga framställning, som Arméförvaltningen gjort till Kongl. Maj:t angående fästningsbyggnaden vid Karlsborg, har Arméförvaltningen icke ställt sig på den ståndpunkt, att den tagit i betraktande hvad som vore angeläget för att snart få fästningen färdig. Arméförvaltningen ansåg icke tiden vara sådan, att man borde företrädesvis tänka derpå, utan ansåg endast att man borde se till att kronans arbeten vid Karlsborg icke fortginge med onödig spillning af arbetskrafter eller ren ekonomisk förlust. Det är att märka, att under de sista åren vid Karlsborg pågått flera andra betydande arbetsföretag, såsom nu senast uppförande af ett etablissement för volontärskolan, hvarvid en del af disciplinmanskapet kunnat användas till transporter, grundgräfvning, planering m. m., ehuru sjelfva byggnaden blifvit uppförd på entreprenad. Arméförvaltningen begärde en summa, som ansågs vara lämplig för att arbetena skulle med någon framgång kunna bedrivas, nemligen 300,000 kronor, men Kongl. Maj:t fann likväl skäl att nedsätta denna summa, och nu har Stats-Utskottet ytterligare inskränkt den på ett sätt, som verkligen kan sägas vara

Om anslag till
arbeten vid
Karlsborg.
(Forts.)

oförenligt med god statshushållning och oförmånligt för byggnadernas uppförande. Då jag fick underrättelse härom, skref jag till Karlsborg och infortrade upplysningar, huru många disciplinsoldater kunde användas vid sjukhusbyggnaderna, och fick det svar, att det antal af dessa disciplinsoldater och kronoarbetareskarlar, som kunde för detta ändamål användas, utgjorde $\frac{1}{7}$ eller allra högst $\frac{1}{4}$ af hela arbetsstyrkan. Vid Karlsborg finnas för närvarande omkring 230 disciplinsoldater och vid Borghamn 176 kronoarbetareskarlar. Af de 80,000 kronor, som för lidet år utgingo för uppförande af en byggnad, jemförlig med nu ifrågavarande sjukhus vid Karlsborg, hafva disciplinsoldaterne endast kunnat arbeta för 4,000, eller vid pass en tjugonedel af hela summan. Detta är ganska naturligt, ty dessa disciplinsoldater äro ganska användbara vid schaktning, grundgräfning, jordarbeten och dylikt, men deremot äro ganska få, eller blott en och annan, dugliga vid tegelmurning, målnings-, snickeri- och dylika arbeten. Detta gör att man måste använda största delen af dem vid fästningsarbetena, vid hufvudgrafvens yttermur, med tillhörande sten- och jordarbeten, men endast några få kunna med fördel användas vid sjukhusbyggnaderna.

Den truppstyrka, som är förlagd vid Borghamn, arbetar helt och hållet för fästningsbyggnaden genom utbrytning af kalksten, dennas tilltuktning och inlastning för transport till fästningen. De flitpenningar, de hafva, uppgå icke till högt belopp, men för att kunna använda dessa arbetare fordras derjemte att man tillhandahåller dem verktyg, instrumentalier och andra för arbetet behöfliga saker jemte private förgångsmän, och äfven det kostar penningar. Vid Borghamn användas en ytterst liten del af kronoarbetarescorpsen till finare arbeten — några maskinskötare finnas der törhända —, men det stora flertalet är syselsatt med brytande af kalksten, som sedan på förhyrda skutor måste fraktas öfver Vettern till Karlsborg. De uppgifter, jag derifrån erhållit, gå derpå ut, att, om man ock fick 50,000 kronor mer än som Stats-Utskottet tillstyrkt, blef dock summan ej större än som oundgängligen behöfdes, och hvad Första Kammaren nu beviljat, eller 100,000 kronor till sjukhuset och 50,000 kronor till fästningsbyggnaden, är nått och jemt så mycket som behöfves för att man skall kunna reda sig. De uppgifter jag här lemnat äro med största samvetsgrannhet beräknade.

En annan tanke, som jag väl ej vill hålla på, kan jag dock icke underlåta att uttala. Nog är det underligt, att man under de dyra tiderna för kronans räkning bygger för stora belopp, men när tiderna blifva billigare, minskar arbetet, och jag tror att vinsten af att nu påskynda fortsättningen af dessa byggnader skulle vara större än den ränteförlust, som genom kapitalets nedläggande i dessa arbeten skulle uppstå. Denna nu af mig angifna princip har ock af Stats-Utskottet vunnit erkännande med afseende å statens jernvägsbyggnader, och jag skulle helst vilja att densamma äfven i denna fråga gjorde sig gällande. Jag anhåller om bifall till hvad Första Kammaren beviljat, eller 100,000 kronor under punkten a. och 50,000 under punkten b.

Chefen för Kongl. Landtförsvarsdepartementet Herr Statsrådet Rosensvärd: Jag har så ofta tagit tiden i anspråk, att jag med af-

seende å denna punkt inskränker mig till att instämma i hvad af den föregående talaren yttrats beträffande den moraliska rättvisa här har öfvats.

Om anslag till arbeten vid Karlsborg.
(Forts.)

Herr Sven Nilsson: Efter den upplysning, som Friherre Leijonhufvud lemnat, skulle man icke kunna använda så många af disciplinkompaniet vid sjukhusbyggnaden, att tillräckligt arbete dervid kunde beredas detsamma. Han har sagt, att största delen ej kunde användas till annat arbete än vid fästningsbyggnaderna och sålunda blott den mindre delen, eller omkring $\frac{1}{7}$, och högst $\frac{1}{4}$, vid sjukhusbyggnaderna. Då förefaller det mig besynnerligt, att det skulle gå åt 100,000 kronor för att uppehålla denna lilla arbetsstyrka vid sjukhuset, då man för användandet af den större arbetsstyrkan vid fästningsarbetena ej behöfver använda mer än 50,000 kronor, som blef i Utskottet ifrågasatt. Jag föreställer mig således, att, om man beviljade 50,000 kronor till sjukhuset, skulle detta vara tillräckligt; och till och med om Kongl. Maj:t icke erhåller de återstående 50,000 kronor, som Riksdagen ej förr än år 1881, enligt Herr Danielssons förslag, skulle bevilja, föreställer jag mig, att, om det skulle komma att befinnas nödigt, Kongl. Maj:t dock icke skulle sakna medel att på annat sätt för tillfället skaffa tillgångar för detta arbete vid Karlsborg, synnerligast då Riksdagen, om det af Herr Danielsson väckta förslaget godkännes, har beviljat hvad som för denna byggnads uppförande erfordras.

Sedan frågan i Stats-Utskottet blifvit afgjord, har jag af fackman hört uttala den åsigten, att behovet för hvad i punkten b. omtalas är större än det i punkten a., hvilket ju äfven öfverensstämmer med hvad Friherre Leijonhufvud nu uppgifvit; men då dessa upplysningar ej kommo till min kännedom förr än Utskottet redan afgifvit sitt betänkande, kunde jag ej i Utskottet framställa något yrkande derom. På grund häraf yrkar jag nu bifall till Herr Danielssons förslag.

Friherre Leijonhufvud: Jag nekar icke att det förslag, som Herr Danielsson framställt, är bättre än Stats-Utskottets, men det föreslagna beloppet förslår dock icke. Det är väl sant, att blott något mer än $\frac{1}{4}$ af kronoarbetscorpsen kan användas vid sjelfva sjukhusbyggnaden, men en mängd andra arbeten kunna der icke undvikas. Icke kan man lösa upp hela arbetet, för att endast sysselsätta disciplinkompaniet. Detta gör att 50,000 kronor icke förslå, då af detta manskap icke kan användas mer än en fjerdedel vid sjukhusbyggnaden. Jag har infordrat detaljerade beräkningar från Karlsborg om huru med arbetena skulle kunna ställas, med största möjliga indragning och sparsamhet. Deraf framgår tydligen, att 150,000 kronor är det minsta som fordras för att arbetena vid Karlsborg skola kunna utan förlust bedrifvas.

Öfverläggningen var slutad. Utskottets hemställan bifölls.

I mom. b) var af Utskottet föreslaget,

att Kongl. Maj:ts nådiga framställning om anvisande af 154,500 kronor till fortsättande af hufvudgravens vid Karlsborg yttermur samt

Om anslag till bakom liggande jordmassors formerande icke måtte vinna Riksdagens bifall.
 arbeten vid
 Karlsborg.

(Forts.)

Enligt anteckning å utlåtandet, var reservation vid förevarande moment inom Utskottet afgifven af Herrar *C. Ekman*, Grefve *C. Beck-Friis*, *M. Nordenfelt*, Grefve *L. af Ugglas*, *R. Montgomery Cederhielm*, Grefve *G. Sparre*, *F. Hederstierna*, Grefve *A. Mörner*, Grefve *S. Lagerberg*, *G. de Maré*, *R. von Kræmer* och Friherre *C. Hochschild*, hvilka velat, att Riksdagen skulle på det sätt bifalla Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda nådiga framställning, att till fortsättande af hufvudgravens yttermur m. m. ett extra anslag å 50,000 kronor skulle för år 1880 anvisas.

Sedan föredragning skett af Utskottets förslag, yttrade

Friherre Leijonhufvud: På anförda skäl anhåller jag att Kam-maren må bevilja 50,000 kronor under denna punkt eller hvad Första Kammaren redan beviljat.

Herr Sven Nilsson: Då Kam-maren icke vill gå in på det förslag, som af Herr Danielsson framstälts vid förra punkten, anhåller jag om bifall till Utskottets förslag på de skäl, som i betänkan-det äro anförda.

Vidare anfördes ej. Herr Talmannen gaf propositioner såväl på bifall till Utskottets hemställan som ock på yrkandet att samma hem-ställan måtte afslås och i stället det förslag antagas, som Herr C. Ek-man m. fl. i sin här ofvan omnämnda reservation framställt; och förkla-rade Herr Talmannen sig anse röstöfvervigt förefinnas för Utskottets förslag. Votering blef emellertid begärd, hvadan en omröstningspro-position af följande lydelse uppsattes, justerades och anslogs:

Den, som bifaller hvad Stats-Utskottet hemställt i 21 punkten mom. b) af utlåtandet N:o 10,

röstar Ja;

Den, det ej vill,

röstar Nej;

Vinner nej, har Kam-maren, med afslag å Utskottets hemställan, antagit det förslag, som af Herr C. Ekman m. fl. uti den vid punkten fogade reservation framstälts.

Omröstningen, i vanlig ordning företagen, visade 107 ja mot 64 nej; i följd hvaraf Utskottets hemställan bifallits.

Punkten 22:

Blef äfvenledes bifallen.

Punkten 23:

Utskottet hade hemställt:

att till godtgörande af förskjutna kostnader för garnisonsförstärkningskommenderingar ur indelta armén å Vaxholm och Karlsborg måtte, i enlighet med derom af Kongl. Maj:t gjord framställning, på extra stat för år 1880 anvisas ett belopp af 58,852 kronor 68 öre.

Om ersättande af förskott till garnisonskommenderingar.

Herr E. G. Boström anförde: Jag har icke begärt ordet för att yrka ett annat beslut, än det, hvartill Utskottet kommit, utan endast för att fästa uppmärksamheten på ett förhållande, som synes mig börja antaga naturen af ett missförhållande. Sedan många år har Kongl. Maj:t nödsakats att inkalla garnisonsförstärkningar af den indelta armén. Denna omständighet har naturligtvis också påkallat ersättning för förskjutna kostnader och Kongl. Maj:t har alltid till Riksdagen inkommit med efterräkningar derå. Redan 1875 eller 1876 års Stats-Utskott och, om jag minnes rätt, äfven Riksdagen uttalade därför en önskan derom, att dessa behof måtte i vanlig ordning varda för Riksdagen tillkännagifna, på det att Riksdagen måtte komma i tillfälle att om dem besluta, såsom om andra utgifter. Men så har emellertid icke skett. Af det statsrådsprotokoll, som är bilagdt årets statsverksproposition, få vi veta, att det hädanefter icke behöfves någon garnisonsförstärkning å Karlsborg, men att sådana deremot fortfarande erfordras å Waxholms fästning och Oscar Fredriks borg, och det hade väl då varit med god ordning öfverensstämmande, att Kongl. Maj:t jemväl för år 1880 begärt anslag till de nämnda garnisonsförstärkningarna.

Det var endast denna erinran, som jag ansett mig ega befogenhet att framställa.

Chefen för Kongl. Landtförvarsdepartementet Herr Statsrådet Rosensvärd: Då den siste ärade talaren tagit så noga reda på statsrådsprotokollet, hade han kunnat göra det ändå litet närmare och äfven läst slutet deraf, ty der har anledningen blifvit motiverad, hvarför Kongl. Maj:t icke begärt detta anslag äfven för år 1880. Förslag hafva nemligen inkommit angående organisationen af fästningsartilleriet, hvarjemte åtskilliga andra förändringar med fästningsgarnisonerna torde förestå, och derigenom kan det blifva en möjlighet att för framtiden minska eller möjligen undvara garnisonsförstärkning äfven vid Waxholm, ehuru frågan derom ännu icke hunnit blifva så utredd, att den kunnat blifva föremål för Kongl. Maj:ts pröfning.

Jag tror, som sagdt, att detta återfinnes i nämnda statsrådsprotokoll.

Härmed förklarades öfverläggningen slutad. Kammaren biföll Utskottets hemställan.

I *punkten 24* hade Utskottet yttrat sig öfver Kongl. Maj:ts förslag derom, att för fortsättning af Generalstabens topografiska afdelnings arbeten måtte anvisas ett lika stort belopp, som för närvarande dertill utginge, eller 90,000 kronor, samt hemställt,

Om anslag för topografiska arbeten.

Om anslag för
topografiska
arbeten.
(Forts.)

att Kongl. Maj:ts förevarande nådiga framställning måtte på det sätt af Riksdagen bifallas, att till Generalstabens topografiska afdelnings arbeten för år 1880 anvisades ett extra anslag af 60,000 kronor.

Efter uppläsning af detta Utskottets förslag yttrade

Herr Helander: Det är visserligen riktigt hvad Utskottet meddelar, att intill 1876 års riksdag anslaget till ifrågavarande ändamål endast var 60,000 kronor, eller hvad Utskottet nu tillstyrker; men nog missstager Utskottet sig deri, att den stora nedsättningen i nu utgående högre beloppet, 90,000 kronor, icke skulle medföra någon större olägenhet. Vid nämnde riksdag höjdes beloppet med 15,000 kronor för fortskyndande af den topografiska kartläggningen, antagligen ock, ehuru ej särskildt uppgifvet, på det att geologiska undersökningen skulle kunna fortgå med oförminskad fart. Denna måste nemligen för sitt ändamål begagna topografiska kartor såsom underlag, hvilket icke alltid låtit sig göra, i brist af dylika kartor. Vid 1877 års Riksdag höjdes anslaget ytterligare med 15,000 kronor, eller med 5,000 för att anställa försök med heliogravyr, en i utlandet nyuppfunnen billig metod för kartors reproduktion eller mångfaldigande, och med 10,000 kronor för att fortskynda de så kallade geodetiska arbetena, grundvalen för allt kartläggningsarbete i stort. Skulle nu beloppet nedsättas till hvad Utskottet föreslår, så måste närmaste följden deraf blifva, att topografiska kartläggningen i allmänhet inskränkes, och, så vidt jag kan se, äfven att geologiska undersökningen deraf måste lida. Om nu ock detta skulle kunna anses för en öfvergående olägenhet, i händelse denna inskränkning blott ifrågakommer för ett år, så lider det likväl intet tvifvel, att inställandet af heliogravyrsförsöken och inskränkingen i de geodetiska arbetena komma att vålla ganska stor olägenhet eller skada för hela det allmänna karteverket. Om det derföre, på grund af rådande förhållanden, verkligen vore oundgängligt nödigt att minska anslaget för ifrågavarande ändamål, så hade, i min tanke, denna minskning åtminstone icke bort sträcka sig längre än till 15,000 kronor, eller så, att 75,000 kronor blifvit beviljade.

Då jag emellertid allt för väl, såsom saken nu står, känner, att af mig härom framställt yrkande icke skulle leda till önskad påföljd, så inskränker jag mig till att få denna min mening i protokollet förvarad.

Herr Widmark: Jag har begärt ordet icke för att framställa något yrkande, emedan sådant skulle vara resultatlöst, utan blott för att uttala min åsigt rörande den nu föredragna punkten. Jag anser nemligen, att det är oklokt att så betydligt som här skett minska anslaget till det topografiska kartearbetet, dels derföre att detta så nödvändiga och med rätta så högt värderade arbete derigenom kommer att försenas, dels derföre att den hittills ostörda och jemna fortgången af utbildande af skickliga arbetare vid detta kartverk derigenom kommer att försvåras och dels ändtligen derföre, att de tillfällen till arbetsförtjenst, som nu och antagligen under nästa år mycket väl skola komma att behövas, derigenom komma att inskränkas.

Herr Andersson i Jönvik: Jag har begärt ordet egentligen för att yrka bifall till Utskottets förslag; och som föregående talare icke framställt något yrkande, har jag icke något vidare att säga, utan anhåller allenast om att Utskottets hemställan måtte bifallas.

Om anslag för topografiska arbeten.
(Forts.)

Vidare yttrades icke. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 25—27:

Blefvo likaledes bifallna.

Punkten 28:

Under förmälan att af de för det till gemensamt bruk för Lifregementets dragoncorps' exercisskvadron, befälsmöte och förberedande underbefälsskola samt för kavalleriets volontär- och underbefälsskolor afsedda etablissemment beviljade 440,000 kronor ännu återstodo oanvisade 120,000 kronor, äfvensom att Kongl. Maj:t, med hänseende till nödvändigheten att så vidt möjligt lätta utgiftsstaten för år 1880, för nämnda år begärt till ifrågavarande ändamål endast 60,000 kronor, hade Utskottet hemställt,

att, med bifall till Kongl. Maj:ts förevarande nådiga framställning, Riksdagen måtte till kavallerietablissemmentet vid Stockholm bevilja för år 1880 ett extra anslag af 60,000 kronor.

Sedan nämnda hemställan blifvit uppläst, begärdes ordet af

Herr Ola Andersson i Burlöf, hvilken inom Utskottet reserverat sig vid denna punkt och nu yttrade: Jag har trott, att man utan någon skada kunde låta till ett annat år anstå med beviljandet af ifrågavarande 60,000 kronor. Det är två eller tre år sedan man för ifrågakomna byggnadsbehof anvisade ett belopp af 440,000 kronor; men ännu har icke byggnaden blifvit påbörjad, och, såsom Herrarne kunna finna af bilagan 3 a. till statsrådsprotokollet, hade man, då detta skrefs, icke ens bestämt sig för den plats, der byggnaden skall uppföras. Vid sådant förhållande och då af beviljade 440,000 kronor ett belopp af 320,000 kronor redan är anvisadt, synes det mig, att man först bör bygga för detta belopp innan ytterligare medel anvisas, hvadan jag hemställer om afslag å såväl Kongl. Maj:ts proposition som Utskottets förslag.

Friherre Leijonhufvud: Det är verkligen riktigt, att medel till ifrågavarande byggnad redan för några år sedan beviljades, och i fjor medgaf Riksdagen Kongl. Maj:t en större frihet i anslagets användning, emedan icke hela anslaget vore stäldt till Kongl. Maj:ts disposition, utan blott en del deraf för år 1878 och en del för år 1879.

Beträffande byggnadsfrågans ståndpunkt för det närvarande, ber jag få nämna, att planen redan är färdig samt platsen utstakad och afvägd, och i dessa dagar komma byggmästarne antagligen att göra sina anbud att uppföra byggnaden. Jag hoppas, att kostnadsförslag och

Om anslag till förslag till entreprenadvilkor i nästa vecka kunna till Kongl. Maj:t in-
 kavalleri-
 etablissemnet viljandets af dessa 60,000 kronor till ett annat år, tror jag icke vara
 vid Stockholm. lämpligt. Man kan mycket väl uppföra byggnaden på ett enda år, om
 (Forts.) man blott har medel, ty byggmästarne hafva nu godt om tid och önska ingenting hellre än att få bygga. Byggnaden är i öfrigt icke hög men stor till arealen, och det är ingenting som hindrar att påskynda arbetet i år, om man, såsom jag nämnt, blott har penningar dertill. Nu är emellertid i allt fall icke af det redan beviljade anslaget anvisadt för 1880 hela det återstående ännu oanvisade beloppet, utan brist kommer att uppstå. Byggmästaren kan således ej utfå hela sin betalning 1880, utan en del deraf får uppskjutas till början af 1881 eller får Arméförvaltningen förskottera sista liqviden.

Jag anhåller om bifall till Utskottets förslag.

Herr Ola Andersson i Burlöf: Det skulle åtminstone vara mycket oväntadt, om man uppförde en byggnad på 440,000 kronor på ett år. Vi äro icke vana vid en sådan skyndsamhet, då det är fråga om statens byggnader; och jag tror derföre, att man utan skada kan bifalla mitt förslag och nöja sig med hvad som redan är anvisadt. Jag tror, att man kan komma ganska långt med denna summa, isynnerhet som prisen å arbete och materialier numera sjunkit betydligt. Jag vidhåller fortfarande mitt förslag.

Chefen för Kongl. Landtförsvarsdepartementet Herr Statsrådet Rosensvärd: Till hvad den ärade talaren här midt emot yttrade har jag naturligtvis mycket litet att tillägga; men jag vill fästa uppmärksamheten på, att, ehuru det endast är fråga om 60,000 kronor mer eller mindre, detta dock har en icke ringa betydelse. Det är gifvet, att, om vid afslutandet af entreprenadkontraktet man kan garantera att ett belopp af 60,000 kronor mera skall komma entreprenören till handa under 1880 och det således är blott 60,000 kronor ytterligare, hvarpå han har att vänta, detta skall innebära en stor fördel. Entreprenören kan nemligen forcera arbetet under en period, då han med säkerhet kan beräkna, att prisen å arbete och materialier skola hålla sig ungefär på samma punkt, som för närvarande. Skall han deremot nödgas vänta till 1881 med uppförandet af en del utaf byggnaden, så måste han göra sina beräkningar för 3 år, och det är svårt nog att förutse huru i så fall prisen på arbete och materialier kunna komma att ställa sig. Arbetet torde således blifva dyrare, om det måste utsträckas på 3 i stället för på 2 år. Det är af denna anledning, eller att dessa 60,000 kronor i sjelfva verket icke hafva så liten betydelse, som det vid första påseende kan tyckas, som jag måste hålla på hvad Kongl. Maj:t i detta afseende äskat. Jag tager mig ock friheten fästa uppmärksamheten derpå, att, då Kongl. Maj:t först begärde detta anslag, det var icke mindre än 100,000 kronor större. Det nedprutades, och 1877 års Riksdag lemnade Kongl. Maj:t en uppgift att lösa, som, med de föreskrifter då lemnades, blef nästan omöjlig. Derföre begärde ock Kongl. Maj:t friare händer för att med detta sålunda reducerade belopp kunna åstadkomma något så godt och antagligt som möjligt; men att genom en

sådan åtgärd, som nu blifvit ifrågasatt, detta skulle ytterligare försvåras, är gifvet, och det är därför, som jag ber att Utskottets förslag måtte af Kammaren godkännas.

*Om anslag till
kavalleri-
etablissemnet
vid Stockholm.*

(Forts.)

Grefve Björnstjerna: Det är obestriddigen riktigt, hvad Herr Statsrådet yttrade, att man nu kan för någorlunda godt pris få dessa byggnader färdiga. Etablissemnet skall, såsom Herrarne troligen veta, bestå af 5 olika hus. Byggmästaren kan sålunda använda ganska mycket folk och otvifvelaktigt kan hela etablissemnet blifva färdigt på dessa 2 år, om blott penningar finnas att tillgå. Ett annat viktigt skäl till påskyndande af arbetet är, att dragonernes nuvarande kasern vid Drottningholm är i sådant tillstånd, att den kan ramla hvilken dag som helst; det är således rent af lifsfarligt att inqvartera folk i densamma. Stallarne derstädes äro dessutom så osunda, att hästarne år från år nedsjukna och sprida smitta kring hela provinsen.

Jag hoppas därför, att de herrar, som ömma för rusthållarnes väl, skola på det ifrigaste understödja Kongl. Maj:ts af Utskottet förordade förslag, dertill jag yrkar bifall.

Herr Wigardt: Jag tror vi nu hafva fullt skäl att bifalla Utskottets hemställan i denna punkt, ty dessa medel skola ju i alla fall utgå efter ett eller annat års förlopp. Chefen för Landtförsvarsdepartementet har nu ytterligare gifvit sådana skäl för antagande af förslaget, att man icke gerna längre kan betvifla dess nödvändighet, hvadan jag yrkar bifall till Utskottets hemställan i nu föredragna punkt.

Öfverläggningen var slutad. Efter det Herr Talmannen framställt propositioner å de yrkanden, som blifvit gjorda, biföll Kammaren Utskottets förslag.

Punkten 29:

Utskottet hade föreslagit, att af Kongl. Maj:t äskad ersättning åt Byggmästaren A. G. Sällström för öfverarbeten vid uppförande af Svea artilleriregementes kasernetablissemnet, 49,000 kronor, icke måtte af Riksdagen beviljas.

*Om godtgörelse åt
Byggmästaren
A. G. Sällström
för öfver-
arbete.*

I anledning af denna hemställan yttrade

Herr Ekenman: Då jag i den föredragna punkten tillåter mig hysa en åsigt, som strider mot den af Stats-Utskottet uttryckta, så anhåller jag att få gifva skäl därför. Af de handlingar, som äro bifogade Kongl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen, inhemtar man, om det tillåtes mig i korthet angifva innehållet deraf, att, sedan Byggmästaren Sällström på entreprenad åtagit sig uppförande af byggnaderna för kasernetablissemnet, afsedt för Svea artilleriregemente, han fullgjorde detta åtagande på ett af samtliga myndigheter såsom synnerligen förtjenstfullt vitsordadt sätt, hvarjemte befunnits att han verkställt åtskilliga öfverarbeten, nemligen grundarbeten utöfver i kostnadsförslaget beräknade för ett värde af 45,180 kronor 40 öre och förbätt-

Om godtgörelse åt Byggmästaren A. G. Sällström för öfverarbete.
(Forts.)

rad konstruktion af innertaket i matsalsbyggnaden för 3,819 kronor 60 öre, utan att ersättning derfor tillagts honom.

Ser jag nu frågan ur rent juridisk synpunkt, så måste jag obetingadt ställa mig på samma sida som Stats-Utskottet, ty det entreprenadkontrakt, som bestämmer rättsförhållandet mellan staten, å ena, samt entreprenören, å andra sidan, innehåller icke några bestämmelser om ersättning för öfverarbeten, som må entreprenören tillkomma, och utom detsamma synes aftal i ty afseende ej heller hafva blifvit träffadt. Men jag hemställer, om det icke emot en sådan entreprenör må finnas moraliska förpligtelser, förpligtelser, som gälla åtminstone emellan enskilda personer, och jag kan icke föreställa mig, att förhållandet är olika derföre att staten är den ena kontrahenten. Har jag rätt i denna uppfattning, och jag vågar hoppas att så är förhållandet, och är den utredning jag i korthet gjort af sakförhållandena riktig, hvilket desto hellre väl får antagas, som den noga öfverensstämmer med hvad Utskottet anført i sitt betänkande, så kan jag icke finna annat än att af dessa omständigheter framgår, att staten här fått en arbetsprodukt, i värde uppskattad till 49,000 kronor, utan att derför hafva lemnat någon ersättning; och sluter jag af detta allt, att här föreligger en moralisk förpligtelse, som staten ovilkorligen bör uppfylla. Otvifvelaktigt är vår representation ett starkt uttryck för folkviljan, men jag tror icke, att styrkan förlorar derföre att den paras med hofsamhet och billighet; och må det väl icke förtänkas mig att jag hyser den förhoppning, att det beslut, Kammaren i saken fattar, må blifva ett uttryck af hofsamhet och billighet, hvilka begrepp i sig innefatta en högre rättvisa än den juridiska. Jag får derföre yrka bifall till Kongl. Maj:ts i saken afgifna proposition.

Herr Clairfelt: I likhet med den föregående talaren kan jag, som i öfriga punkter af nu föredragna betänkande instämt med Stats-Utskottet, icke i denna sista punkt förena mig uti Utskottets förslag. Äfven om detta förslag, såsom den siste värde talaren yttrade, vore strängt juridiskt rätt, är det dock en rätt som står på gränsen till orätt. Den ifrågavarande byggmästaren har ovilkorligen och obestridligen utan eget förvällande blifvit lidande på ett arbete för statens räkning. Som Herrarne torde finna af den utredning, som föreligger uti statsrådsprotokollet, lät Generalfälttygmästaren genom fullt sakkunnig person, arbetschefen i Stockholm, anställa borringar för att utröna beskaffenheten af grunden till detta storartade etablissement, och dessa undersökningar lades sedermera till grund för det kontrakt, som uppgjordes emellan Sällström och staten, och derefter rättade han det entreprenadanbud som också antogs.

Nu har man visserligen sagt, att Sellström får skylla sig sjelf, då han icke såg sig bättre före och icke sjelf anställde erforderliga grundborringar; men om Herrarne läsa statsrådsprotokollet, skolen I finna af det yttrande, som afgafs utaf den af Arméförvaltningen antagne kontrollant, att marken, som består af lermylla, var så hård, att då man borrade deri, krökte borren sig i spiral, men det oaktadt utröntes sedermera att denna lera var så vattensjuk, att man icke derpå kunde uppföra ett så stort etablissement, utan blef grundläggningsarbe-

tet mycket dyrare, än man förut kunnat beräkna. Om Sällström för öfrigt skulle hafva anställt nya jordborningar, hade detta dragit ut på tiden och entreprenadsumman sannolikt kommit att uppgå till vida högre belopp än nu varit fallet.

Då dertill kommer att priset på byggnadsmaterialier och arbete steg så betydligt sedan kontraktet upprättades, att t. ex. priset på tegel i en hast steg från 50 kronor per 1,000 till omkring 70 kronor, tror jag fullkomligt, hvad jag för öfrigt äfven har mig bekant från annat tillförlitligt håll, att Byggmästaren Sällström lidit betydliga förluster utöfver hvad han på grundarbetet och det förändrade taket å matsalen fått vidkännas — förluster, som sammanlagdt uppgå till mera än 80,000 kronor. Det synes mig då icke vara obilligt begärdt, att, då staten fått ett fullgott arbete för jmförelsevis godt pris, staten också håller denne arbetare skadeslös, som uppoftat så mycket penningar. Jag tror icke det skulle falla någon enskild person in att vilja trakassera en arbetare, som, då han fullbordat sitt arbete, kan visa att han utan eget förvållande lidit förluster på arbetet. En enskild person tror jag icke skulle vilja undanhålla honom den ersättning, som honom borde tillkomma, och långt mindre är detta staten värdigt.

Sällström, säges det, har lidit så betydliga förluster — personligen känner jag icke mannen — att, om Riksdagen nu afslår Kongl. Maj:ts framställning om ersättning till honom, så befinner han sig på branten af ruin. Hans fordringsegare hafva låtit sig nöja med den ljusglimt, som visat sig genom det beslut Första Kammaren fattat, men om Andra Kammaren nu afslår framställningen och han underkastas utgången af en ovisst gemensam votering, skola fordringsegarne sannolikt från alla håll ansätta honom och bringa honom i konkurs.

Jag anser icke att Riksdagen bör låta afskräcka sig af summans storlek, då den har, om icke juridisk, så åtminstone moralisk skyldighet att härvid lag ersätta Herr Sällström. För min del skulle jag under dessa tryckta penningetider helst hafva sett om saken kunnat hjälpas derigenom, att ersättningsbeloppet utgått af reservationsanslaget till Svea, Göta och Vendes artilleriregementen, på sätt en reservant från Första Kammaren föreslagit, men då Herr Statsrådet och Chefen för Landtförvarsdepartementet nyligen upplyst oss om, att några medel från detta anslag icke för nu ifrågavarande ändamål äro att påräkna, vill jag, med yrkande om afslag å Utskottets hemställan, hemställa om bifall till det beslut Första Kammaren fattat, eller bifall till Kongl. Maj:ts i ärendet gjorda framställning.

Herr Gustaf Ericsson: Äfven jag tillåter mig att yrka bifall till Kongl. Maj:ts nädiga framställning i denna punkt. Huru stor vän af sparsamhet jag än må vara, kan jag dock icke med godt samvete tillåta mig att här handla annorlunda, och detta gör jag icke af andra skäl än de, som i statsrådsprotokollet för den 8 Januari detta år, bifogadt Kongl. Maj:ts nädiga statsverksproposition, finnas angifna och alldeles icke af några personliga sympatier. Det är endast den utredning som ligger till grund för frågan och den moraliska rättskänsla jag anser mig pliktig att följa, som förmår mig att nu, i likhet med flere

Om godtgörelse åt Byggmästaren A. G. Sällström för öfverarbete.
(Forts.)

Om godtgörelse åt Byggmästaren A. G. Sällström för öfverarbete.
(Forts.)

föregående talare, yrka bifall till Kongl. Maj:ts nådiga framställning i denna punkt.

Friherre Leijonhufvud: Det fögnar mig mycket att samtliga de föregående talarne insett det befogade i den framställning, som här blifvit gjord. Jag skall icke upprepa historiken öfver frågan, ty densamma finnes fullständigt angifven i bilagan till den Kongl. propositionen, men jag ber att få meddela några detaljer, som icke derstädes blifvit intagna och som hafva kommit till min kännedom. Sedan det slutliga kostnadsförslaget till det nya kasernetablissemnet för Svea artilleriregemente blifvit uppgjort och fastställt, var det Arméförvaltningens skyldighet att anskaffa en entreprenör, som ville åtaga sig företaget. Man annonserar icke alltid i tidningarna om dylika större arbeten, emedan de vanligen äro ändock kända, utan man skref till alla de byggmästare, som man visste kunde åtaga sig detsamma. De kommo in litet hvar till Arméförvaltningen med sina förslag, men de skyggade tillbaka. Dels funno de nemligen arbetet för stort, dels voro priserna på alla materialier och arbeten ständigt i stigande, så att de af alla dessa omständigheter afskräcktes. Slutligen, då ingen annan ville åtaga sig arbetet, lyckades det dåvarande befälhafvaren för fortifikationen — jag skötte icke denna befattning den tiden — att med trug och lock förmå Byggmästaren Sällström att antaga kontraktet och han skref under detsamma. Men så skulle han skaffa borgen för detsammes uppfyllande och då befanns det att han icke var i stånd att skaffa en enda borgesman för kontraktet, så rädda voro alla människor för detta företag. Arméförvaltningen, som var skyldig att affordra honom borgen för kontraktet, måste då ingå till Kongl. Maj:t med anmälan härom samt begära att kontraktet måtte komma att stå fast oaktadt borgen icke blifvit anskaffad. I betraktande af svårigheten att få någon entreprenör och då Byggmästaren Sällström gjort sig känd såsom en i allo samvetsgrann och pålitlig person, biföll Kongl. Maj:t den af Arméförvaltningen gjorda hemställan. Vid schaktningsarbetets början märkte Sällström sitt misstag, emedan han till följd af markens beskaffenhet måste gräfvu vida djupare än beräknadt varit. Naturligtvis blef han genast ängslig, men som han var en sangvinisk karl, så hoppades han, såsom så många andra byggmästare i Stockholm vanligen göra, att hvad han skulle förlora på det ena hållet skulle han kunna vinna igen på det andra. Men i stället stego prisen på alla materialier, t. ex. på tegel från 50 kronor för tusendet till 70 å 80 kronor; trävirke och dagsverkspris stego oerhördt, så att alla omkostnader stego snart sagdt för hvarje dag. Detta bragte naturligtvis Byggmästaren Sällström i allt större förlägenhet. Han måste slutligen gifva ut vexlar på alla sina materialier och, när vexlarna förföllo, måste Arméförvaltningen inlösa dem och göra eftergifter i fråga om stadgade afdrag å utbetalningarne för att mannen icke skulle komma i trångmål. Dessa summor, som egentligen skulle innehållas, måste minskas för att fordringsegarne skulle få sin betalning, och på sista tiden måste kontrollanten för hvarje vecka räkna ut huru mycket arbete Sällström verkställt och hvad han vore berättigad att erhålla, och hans björnar stodo i förstugan och väntade på honom för att få ut sin betalning af de

medel, han sålunda uppbar. Så svårt var det för honom att bringa arbetet till slut och jag försäkrar att det var riktigt synd om mannen. Vi voro också i Arméförvaltningen särdeles ängsliga, ty hade han stupat, så skulle det hafva varit omöjligt att få arbetet färdigt. Ännu i denna stund är mannen så jagad af fordringsegare i följd af detta olyckliga företag, att han bestämdt stupar, om han icke får hjälp från statens sida. Nu är det klart, att någon juridisk rätt kan mannen icke åberopa; möjligen skulle han kunna göra det i afseende å en eller annan detalj, men icke i fråga om det hela. Men lika litet lär det kunna förnekas att ett afslag å Kongl. Maj:ts framställning skulle vara nedsättande för Riksdagens värdighet och kronans anseende; och likaså är det säkert, att det i så fall en annan gång komme att möta stora svårigheter att för ett dylikt arbete få en skicklig och redbar entreprenör. Äfven bör man ihågkomma, att, om Herr Sällström efter fullständig undersökning kommit underfund med misstaget i afseende på grunden och afsagt sig arbetet, så hade kronan i allt fall måst vidkännas den större kostnaden, ty då hade ju ny undersökning måst anställas och med ledning deraf nytt kostnadsförslag uppgöras.

Under sådana ömmande omständigheter och då jag icke kan annat än gifva Herr Sällström det bästa vitsord i afseende å redbarhet och det utförda arbetets godhet, så anhåller jag, att Kammaren måtte lemna sitt bifall till Kongl. Maj:ts i detta ämne gjorda framställning.

Herrar *Adlersparre* och *Toll* förenade sig med Friherre Leijonhufvud.

Herr Aug. Peterson: Jag beklagar verkligen, att den ifrågasvarande entreprenören på detta arbete gjort en så stor förlust, utan att han sjelf dertill kan anses vållande. Men hvem är väl skulden till, att han gjort en sådan förlust? Jo ingen annan än den statens tjänsteman, som gjort en felaktig undersökning af grunden. Och hvem måste väl då anses skyldig att ersätta den uppkomna förlusten, om icke just denne tjänsteman, som begått felet. Man erkänner, att entreprenören icke har någon juridisk rätt att åberopa utan blott en moralisk; men om nu byggmästaren hade på arbetet gjort en vinst af 45,000 eller 50,000 kronor, tro Herrarne då, att han till staten burit tillbaka ett enda öre? Nej, visserligen icke. Då han nu i stället för vinst gjort en förlust, får han derföre också sjelf stå sitt kast; det är den enda rätta principen i dylika fall. Han var visserligen icke sjelf närvarande, då undersökningen gjordes, men han har litat på den; hade han i stället sjelf förvissat sig om grundens beskaffenhet, så hade han sluppit förlora något. Om nu Riksdagen skulle bevilja det begärda tillägget i den öfverenskomna ersättningen, så skulle det hädanefter blifva omöjligt för staten att få något arbete utfördt på entreprenad; ntan då komme alla dylika arbeten att betalas efter hvad de kostade enligt räkning. Ty om den ene skall få ersättning, om ett arbete kan visats hafva kostat mera än beräknadt varit, så måste man vara konsekvent och äfven låta alla andra, som åtaga sig dylika arbeten ått staten, njuta lika rätt.

Som vi veta, har vid denna riksdag, om jag minnes rätt af Herr

Om godtgörelse åt Byggmästaren A. G. Sällström för öfverarbete.
(Forts.)

Om godtgörelse åt Byggmästaren A. G. Sällström för öfverarbete.
(Forts.)

Lind, blifvit väckt motion om ersättning åt landtbrukaren Bladh, som genom ett olaga beslag lidit en förlust, som enligt motionärens påstående uppgår till hundra tusentals kronor. Om vi nu bevilja Herr Sällström den äskade ersättningen, så fordrar konsekvensen, att vi äfven bifalla Herr Linds motion; ty förhållandet är i båda fallen detsamma; i det ena som i det andra har förlusten uppstått genom förvällande af en statens tjänsteman.

Dessutom må man icke tro, att det är något enstaka fall som här föreligger. I den provins jag tillhör inträffade för en tid sedan något liknande vid utförande af ett vägarbete. Äfven der gjorde entreprenören en ganska betydlig förlust på grund af dels felaktiga undersökningar och dels att kostnadsberäkningen uppgjordes under det arbetskostnaderna voro billiga, men arbetet utfördes under de dyra tiderna; och entreprenören blef nära nog ruinerad. Han har visserligen försökt hos Blekinge läns landsting, som genom sina delegerade lät utföra arbetet, att få någon ersättning, men utan framgång; han har blifvit afvisad med det svaret, att likasom han icke burit tillbaka något, om han gjort en vinst, så får han också skylla sig sjelf, då han gjort förlust.

På grund af alla dessa skäl nödgas jag yrka bifall till Utskottets förslag, ehuru jag icke skulle haft nagonting emot att medgifva att de 3,800 kronor, som utgifvits för innertaket i matsalsbyggnaden och hvars uppförande icke varit i kontraktet upptaget, blefve byggmästaren Sällström ersatta.

Grefve Björnstjerna: Den siste talaren gjorde sig verkligen skyldig till ett misstag, då han sade, att den förlust, som byggmästaren Sällström irakat, egentligen härrörde från en försumlighet af en statens tjänsteman. Det är ingalunda förhållandet; det var nemligen icke någon statens tjänsteman, som gjorde den förberedande undersökningen af grunden, utan det var en praktiserande ingenjör. Men icke heller honom kan man lägga till last någon försumlighet; tvärtom, borringarne utfördes med ganska mycken omsorg. Men då man med borren påträffade stenar så stora, att de icke rörde sig för borren, och detta inträffade på flera ställen, så var det ju ganska ursäktligt, att man trodde sig ha anträffat sjelfva berget.

Att en entreprenör får finna sig i att priserna stiga, likasom att de kunna falla, är ju alldeles klart. Men här är nu icke fråga om en sådan förlust, utan om en förlust, som en person lidit till följd deraf, att han grundat sina beräkningar på en af annan person uppgjord borrningskarta, som sedermera befunnits felaktig. Säkert är också, att korporationer i allmänhet icke gå till väga på det sättet, som den värde talaren nu vill, att Riksdagen skall göra. Jag skall be att i det afseendet få anföra ett par exempel. Här i Stockholm skulle för några år sedan ett grund i Norrström bortsprängas. Äfven der hade vederbörande entreprenör blifvit missledd af förberedande undersökningar, och han gjorde på företaget en förlust, som uppgick till, så vidt jag minnes rätt, mera än $\frac{1}{3}$ -del eller omkring 12,000 kronor af hela den beräknade kostnadssumman. Men när han visade att så skett, så betalade stadsfullmäktige beloppet genast utan all tvekan. Jemväl i fjol

har det vid den pågående byggnaden af ett läroverkshus på norr inträffat att, ehuru ganska fullständiga borringar förut anstälts, man för att finna fast grund måst gå betydligt djupare ned i marken, än beräknadt varit. Den förlust, som derigenom tillskyndades entreprenören, beräknades såväl af honom som af en kontrollerande ingenjör till icke mindre än 15,000 kronor. Men aldrig ett ögonblick kunde det falla Stockholms stadsfullmäktige in att, när det klarligen kunnat visas att mannen blifvit missledd genom en borrhingskarta, som uppgjorts af andra, begagna sig af en slik förevändning för att neka honom ersättning för arbetet. Så handla kommuner och äfven enskilde, och det skulle högligen förundra mig, om svenska Riksdagen skulle handla annorlunda. Det vore mer än besynnerligt; och för min del kan jag icke tro, att denna Kammare skulle vilja fatta ett beslut i sådan riktning. Jag anhåller om bifall till Kongl. Maj:ts förslag.

Om godtgörelse åt Byggmästaren A. G. Sällströms för öfverarbete.
(Forts.)

Herr Nils Petersson: Jag kan icke neka till, att förhållandet med Herr Sällström synes mig vara ganska ömmande; och om det gälde min enskilda person, så skulle jag icke tveka att ersätta honom den uppkomna förlusten. Men såsom folkrepresentant och då det gäller statens medel måste jag se saken på annat sätt. Jag tror, att, om Riksdagen nu beviljade den begärda ersättningen, det skulle blifva ett farligt prejudikat och vi skulle då från många håll kunna få motse likartade efterräkningar, mer och mindre befogade. Om man dessutom betänker de många hundratusentals, för att icke säga millioner kronor, som staten utbetalar för allmänna arbeten, så tror jag att litet hvar skall känna sig tveksam, innan man slår in på den stråten. I dylika fall gäller, att den, som icke ser sig för, får skylla sig sjelf. Jag yrkar bifall till Utskottets förslag.

Grefve Sparre: Hvar och en som har någon erfarenhet om, huru det går till vid arbetens upplåtande på entreprenad, vet nogsam, att man måste göra så, som af en ärad talare på stockholmsbänken nyss antyddes, nemligen att i oförutsedda fall lemna ett tillskott i den först beräknade kostnadssumman. Vid åtskilliga tillfällen, då jag varit med om att på entreprenad upplåta utförandet af jernvägsbyggnader, har man gått till väga på detta sätt, så att, om det kunnat visas, att entreprenören genom misskalkyler i följd af förberedande undersökningar och på grund deraf ökad arbete lidit förluster, har man alltid nödgats göra koncessioner och ersätta den sålunda uppkomna förlusten. Och, mine Herrar, klokheten bjuder verkligen detta äfven i det fall, som här föreligger. Ty föreställom oss, att entreprenören skulle ha sökt att uppföra byggnaden på den dåliga grunden. Det hade alls icke varit omöjligt, att byggnaden i allt fall stått så länge, att den hunnit blifva afsynad och godkänd, och om sedan efter någon tids förlopp grunden visat sig dålig, så hade förlusten i allt fall blifvit statens, då byggnaden redan blifvit godkänd, och då hade förlusten allt blifvit betydligt svårare än den nu ifrågavarande utgiften. Det är derföre af yttersta vigt, att den, som upplåter utförande af byggnader på entreprenad, går till väga med någon, att jag så må säga, liberalitet; ty eljest inträffar det mycket lätt, att man utsätter sig för vida svårare förluster. Det är också tyd-

Om godtgörelse åt Byggmästaren A. G. Sällström för öfverarbete.
(Forts.)

ligt, att, om i allmänhet entreprenörerna få den erfarenhet, att staten i dylika fall visar grannlagenhet och tillmötesgående, så söka äfven de sin sida att vid arbetets utförande iakttaga den största möjliga samvetsgrannhet; men i motsatt fall kunna de känna sig frestade att söka komma ifrån arbetet så nätt och knappt som möjligt; och, som vi veta, kan det vid större byggnadsföretag alltid i någon detalj gifvas tillfälle till fusk, och då blir det den, för hvars räkning arbetet utföres, som blir lidande. Dessutom böra vi besinna, att det här gäller en man ur arbetsklassen, hvars hela väl eller ve står på spel. Och icke kan det väl vara Herrarnes mening, att staten på bekostnad af hela hans existens skall göra en vinst, då det är ådagalagdt, att mannen blifvit missledd af undersökningar, som genom statens försorg blifvit verkställda.

Jag instämmer med dem, som anhängit om bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Berg: Sedan jag begärde ordet, har jag i hvad jag ämnade yttra blifvit i väsendtlig mån förekommen af åtskillige föregående talare. Det återstår dock ett yttrande, som jag anser mig böra bemöta. En ärad talare, Herr Nils Petersson, har nemligen sagt, att, om det här gälde hans egen person, så skulle han vara benägen att ersätta entreprenören för den ifrågavarande förlusten, men såsom folkrepresentant ansåg han sig böra neka dertill. Jag tillåter mig då fråga om, då det gäller statens medel, man har att följa andra regler, än dem hederskänsla och moral ålägga den enskilde. Jag hemställer, om ett påstående att staten icke bör utgifva en ersättning, hvartill den enskilde skulle känna sig moraliskt förbunden, kan finna genklang inom denna Kammare. För min del kan jag åtminstone icke godkänna det. Såsom skäl för sin åsigt anförde den värde talaren, att man genom ett bifall till Kongl. Maj:ts framställning skulle gifva ett farligt prejudikat. Jag åter anser, att det farligaste prejudikat, som i denna sak kunde gifvas, vore, om staten, ställande sig på den stränga juridiska rättens grundval, skulle lemna å sido hvad moral och billighet bjuda.

Det är en väsentlig skilnad mellan nu ifrågavarande förhållande och det om en entreprenör har misräknat sig i fråga om den vinst, han trott sig kunna göra. Då kan man säga, den enskilde såväl som staten, att det ligger i entreprenadens ändamål att det kan vara vinst eller förlust; blir det vinst, så får entreprenören behålla den, blir det deremot förlust, så får han vidkännas den. Men här är ett annat förhållande. Entreprenören har lemnat en arbetsprodukt, som icke var beräknad, icke ingick i entreprenadaftalet. Staten har således fått en valuta, för hvilken icke lemnats betalning. Det är sant, att vore frågan föremål för tvist inför domstol, skulle den troligen afgöras i likhet med hvad som skett i Stats-Utskottet, och jag tycker mig nästan i ordalagen af Utskottets utredning igenkänna ett domstolsutslag. Men, såsom sagdt, här måste vi icke handla endast efter den stränga juridiska rätten, utan äfven söka uppfylla de moraliska buden.

Det är af sådan anledning jag förordar bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Gilljam: Ehuru jag icke vidare har något nytt att lägga till de skäl, som, sedan jag begärde ordet, under diskussionens lopp och särskildt af den siste talaren blifvit anförda, vill jag dock yttra några ord i frågan, under förhoppning, att den måtte få den utgång, som synes mig vara den enda med svenska statens värdighet förenliga.

Det var ett uttryck af Herr Nils Petersson, hvilket närmast gaf mig anledning begära ordet. Detta uttryck har redan af den föregående talaren blifvit belyst, så att för mig återstår blott att förklara, att jag till alla delar instämmer med honom. Det fins visserligen ett gammalt ordspråk, som säger, att den, som icke ser upp med ögonen, får se upp med pungen; men jag betvivlar dock, att Andra Kammaren anser detta böra utgöra den högsta grundsatsen i affärsförhållanden mellan enskilda personer, och än mindre tror jag, att staten på denna väg bör bereda sig sjelf några fördelar. Då tror jag snarare det kan vara på sin plats att påminna om uttrycket »noblesse oblige»; och jag har verkligen den föreställningen, att svenska staten är tillräckligt förnäm för att känna sig skyldig att betala ersättning för ett arbete, som till dess fördel blifvit verkställt.

Jag har haft tillfälle att vid byggandet af en annan större byggnad, det nya elementarläroverket, iakttaga huru det artar sig vid grävandet af en grund. Man kan trots de noggrannaste borringar svårt misstaga sig, och man är knappt trygg för dessa misstag, förrän man hunnit verkställa hela grundgräfningen. En byggmästare kan således icke skydda sig för förlust till följd af dålig grund genom att för försöksgräfningar påkosta några hundra kronor, såsom en föregående talare förmenade. Under sådana förhållanden ber jag att få instämna med dem, som yrkat bifall till Kongl. Maj:ts proposition. Jag anser att här är det mycket mindre fråga om att bevilja eller afslå ett anslag än om huruvida man skall betala eller icke betala en skuld.

Herr Åke Andersson: Herr Talman! Här har talats om både den juridiska och den moraliska rätten. Jag vill för min del nu hålla mig till den senare. Det var Herr Nils Petersson, som gaf mig anledning begära ordet. Han sade nemligen, att om frågan gälde hans enskilda person, skulle han gå in på förslaget, men såsom representant kunde han icke göra det. Jag tager fasta på det uttrycket. Om jag någon gång har tingat bort ett arbete åt en person, och denne utan sitt förvällande gjort förlust derpå, har jag alltid ansett mig skyldig ersätta honom därför; och så vill jag äfven att Riksdagen skall förfara. Den enda betänkligheten här vid lag skulle vara, att det blefve ett prejudikat; men Riksdagen eger ju rätt att pröfva och besluta om hvar fråga för sig. Mannen förlorade antagligen därför, att en prisstegring å materien äfvensom å arbetslönerna efter det han uppgjort kontraktet inträdde och han fick arbetet färdigt.

Jag yrkar således för min del bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Carl Ifvarsson: Det synes af Utskottets utlåtande att Utskottet endast fäst sig vid den omständigheten, att det vore betänkligt från Utskottets sida att förorda en eftergift i detta fall; och att Utskottet härför ej bör klandras, måste väl en hvar medgifva, enär Utskot-

Om godtgörelse åt Byggmästaren A. G. Sällström för öfverarbete.
(Forts.)

¹⁵ Om godtgörelse åt Byggmästaren A. G. Sällström för öfverarbete.
(Forts.)

tet, då det tager en fråga i öfvervägande, endast måste göra hänsyn till juridiska skäl. Men några sådana, som tala för bifall till Kongl. Maj:ts proposition, finnas icke. Från billighetens synpunkt deremot kan icke bestridas, att skäl förefinnas för beviljande af ifrågavarande anslag. Således torde det vara Kammarens ensak att fatta det beslut, hvartill de moraliska skälen kunna gifva anledning.

Jag vill likväl till besvarande upptaga ett yttrande, som föreföll mig något egendomligt. Det har sagts att man med »lock och pock» sökt förmå mannen att ingå på ackord, fastän arbetet egentligen hade bort upplåtas på entreprenad. Det visade sig också, att det icke var någon verklig entreprenad; han blef således lockad att åtaga sig arbetet. Jag har också hört att han föreställt sig, att han skulle få en förbindelse på sina kostnader. Någon sådan är dock icke företedd i Stats-Utskottet. Om mannen blifvit lurad eller icke af vederbörande myndigheter; lemnar jag derhän; men nog ser det litet egendomligt ut. Under sådana förhållanden bör man kanske icke neka mannen att få sin ersättning. Men man kan med skäl önska, att vederbörande myndigheter icke vidare gå till väga på detta sätt, utan fullgöra sin skyldighet, så att ett aftal, som rätteligen bör uppgöras på entreprenad, icke ställes på ackord. För min del har jag icke något emot bifall till Kongl. Maj:ts framställning i denna punkt, då det förefaller mig som om moraliska skäl tala derför. Men Utskottet har af redan anförda skäl ej kunnat handla annorlunda än det gjort.

Chefen för Kongl. Landtförsvarsdepartementet, Herr Statsrådet Rosensvärd: Jag skall endast yttra några få ord. Då jag vid så många andra punkter i detta betänkande tagit till ordet, skulle det möjligen kunna tolkas såsom ligkiltighet från min sida, om jag icke yttrade något till försvar för Kongl. Maj:ts förevarande framställning. Jag kan dock inskränka mig till att instämma med alla dem, som talat för bifall till densamma.

Herr Danielsson: Det var med anledning af herrarnes på stockholmsbänken ifriga förfäktande af Kongl. Maj:ts förslag i den föredragna punkten, som jag begärde ordet. Jag tror verkligen att herrarne, som representera Stockholms kommun, icke äro i stand att bedöma saken fullt opartiskt. Om herrarne se på den utredning, som förekommer i bilagan till Kongl. Maj:ts proposition, så skola herrarne finna, att mannen i fråga lidit förlust icke genom misstag vid djupborringarne utan egentligen till följd af inträffad stegring af arbetsprisen. Det står der ganska tydligt, att han »åsamkats stora förluster till följd af den stegring i prisen å arbetslöner, transporter och materialier, hvilken under byggnadstiden inträffat». Detta framhålles ock af Byggmästaren Thawenius, hvilken för Kronans räkning kontrollerat ifrågavarande arbete. Jag känner icke denne Thawenius, men jag vet att han nyligen sålt en egendom till staten och fått rätt bra betaldt. Det heter vidare i bilagan: »Sälunda hade entreprenören endast genom tegelprisets stegring förlorat mer än 37,000 kronor». Det är således icke uteslutande på grundläggningsarbetet, som Sällström gjort förlust, utan han har blott genom tegelprisens stegring förlorat 37,000

kronor. Sälunda tror jag icke att det håller streck hvad herrarne sagt; och därför må herrarne icke döma den för hårdt, som talar emot saken. Och det var till förekommande häraf, som jag velat göra dessa erinringar.

Emellertid gör jag icke något yrkande.

Om godtgörelse åt Byggmästaren A. G. Sällström för öfverarbete.

(Forts.)

Herr Sjöberg: Efter de ord, som den senaste talaren rigtat särskildt mot de representanter för Stockholms stad, hvilka talat för bifall till Kongl. Maj:ts förslag i den föredragna punkten, borde jag visserligen afhålla mig från att yttra mig i frågan. Han får dock icke förtycka, om jag hos det stora flertalet af Kammarens ledamöter vågar förutsätta den uppfattningen, att det icke är ett Stockholms kommuns intresse, som dess representanter bevaka i denna fråga, utan helt enkelt ett rättvisans intresse. Flere andra Kammarens ledamöter än Stockholms representanter hafva ju också yttrat sig till förmån för den man, hvilken, enligt hvad väl alla, som ega kännedom af förhållandet, medgifva, långt ifrån att hafva skördat någon vinst, tvärtom gjort en högst betydlig förlust på nu ifrågakvarande byggnadsföretag. De anmärkningar, som den näst föregående talaren framställt, äro icke heller hållbara gent emot den bevisning, som å motsatta sidan redan är förebragt. Och då tiden nu är långt framskriden och saken redan blifvit af flere talare fullständigt utvecklade, bör icke jag, som hittills i dag varit en tyst åhörare af de långa debatterna inom Kammaren, spilla många ord derpå. Jag vill blott tillägga, att man skulle göra det embetsverk, som yttrat sig till förmån för Byggmästaren Sällströms anhållan, en stor orättvisa, om man antog, att detsamma icke äfven i denna fråga sett på Kongl. Maj:ts och Kronans bästa. Embetsverken i allmänhet bibehålla gerna ännu sina ärfda traditioner att, så vidt möjligt, se Kronan till godo. Jag vågar försäkra den värde talaren derom. Och efter den fullständiga utredning i ämnet, som Arméförvaltningen här lemnat, synes det mig, som borde alla tvifvel om befogetheten af Kongl. Maj:ts förevarande framställning vara häfda.

Den första punkt i detta betänkande, som i dag förekom till behandling inom Kammaren, afgjordes på ett sätt, som vittnade om Kammarens djupa erkännande af billighet och rättvisa. Och då vi nu ändtligen lyckats hinna den sista punkten i samma betänkande, hoppas jag, att en sådan akt af billighet och rättvisa äfven nu skall utöfas, i det att Kammaren bifaller Kongl. Maj:ts förslag.

Herr Liss Olof Larsson: Sedan Herr Carl Ifvarsson yttrat sig i frågan har jag knappast något att tillägga.

Men jag ber dock att få säga att Herr Danielsson hade orätt, då han påstod att enligt den Kongl. propositionen Byggmästaren Sällström skulle erhålla ersättning för prisstegring å materialier, såsom tegel och dylikt. Talaren läste endast en del af den Kongl. propositionen, men läser han äfven pagina 40, så finner han annat. Kongl. Maj:t anser visserligen nyssberörda omständighet såsom ett ytterligare stöd för ersättningens beviljande, men icke ingår den genom prisstegringen uppkomna förlusten uti de såsom ersättning för tillökning i

Om godtgörelse åt Byggmästaren A. G. Sällström för öfverarbete. (Forts.) grundarbeten äskade 45,180 kronor 40 öre, utan den finnes specificerad på annat ställe uti den nådiga propositionen.

När frågan förevar inom Utskottet var jag ganska bekymrad, huruvida jag skulle rösta för eller emot ifrågavarande anslag. Om en person utfört ett arbete åt mig och blifvit lurad på detta sätt, så hade jag godtgjort honom för hans förlust; men då det är fråga om anslag af statsmedel får man icke endast låta barmhertigheten tala. Skälet hvarföre jag inom Utskottet afstyrkte bifall till propositionen var egentligen, att jag befarade att vi i annat fall finge ett prejudikat, som komme att, om jag så må säga, gå igen uti många blifvande ersättningsfrågor, der kostnadsförslaget varit lättsinnigt uppgjort och måhända, någon gång, beräkningen till och med mycket hög. Detta var skälet hvarföre jag inom Utskottet röstade för afslag. Men i likhet med Herr Carl Ifvarsson har jag ingenting emot om Kammaren vill öfva barmhertighet.

Jag skulle dock helst vara med om en nedsättning uti anslaget; ty icke bör man väl lägga förlusten vederbörande ensamt till last, utan torde byggmästaren sjelf äfven hafva handlat något lättsinnigt. Om derföre någon inom Utskottet påyrkat anslagets nedsättande till 30,000 kronor, så skulle jag otvifvelaktigt understödt detta förslag. Och om någon vill göra ett sådant yrkande nu, så skall jag helst vilja rösta derför.

För egen del gör jag icke något yrkande.

Herr Granlund: Här har af flere talare framhållits, att om arbetet verkstälts för deras enskilda räkning, så skulle de icke haft något emot att utgifva ett ersättningsbelopp sådant som det hvarom här är fråga. Men jag hemställer till de ärade talarne, som utan tvifvel äfven äro verksamme kommunalmän, huruvida de, för den händelse att vid uppförande af en på entreprenad åtagen byggnad för kommunens räkning, det visade sig att entreprenören, utan eget förvållande, åsankats förlust och hos kommunen anhållit om ersättning härför, huruvida, säger jag, de skulle vilja gifva sin röst för att han sjelf skulle vidkännas denna förlust. Jag tror det icke.

Och då jag är fullt öfvertygad om, att Byggmästaren Sällström gjort den förlust, hvarom här är fråga, yrkar jag bifall till den Kongl. propositionen.

Herr Sven Nilsson: Den hufvudsakliga omständighet, som kan tala för Stats-Utskottets afstyrkande hemställan är naturligen den, att, om man bifölle propositionen, så skulle man derigenom erhålla ett ganska vådligt prejudikat för framtiden. Och det kan icke nekas, att man då uti likartade fall med fog skulle kunna invända: man har den gången bifallit begärdt anslag till Byggmästaren Sällström, hvarföre kan man då icke bifalla äfven detta anslag? Vi hafva många exempel på dylika skäl och deraf föranledda beslut från föregående riksdagar; och jag är öfvertygad om att de icke heller skola saknas hädanefter, om vi bifalla Kongl. Maj:ts förevarande hemställan. Jag har mig särskildt bekant, att inom Finansdepartementet ligger en stor mängd ansökningar från personer i landsorten, som under liknande omständig-

heter med dem, hvarå Byggmästaren Sällström stödt sin talan, på auktion inropat arrenderätten till indragna boställen, och derigenom kommit att erlægga ett allt för högt arrende, hvilket försakats dels af prisfall på de produkter, som jorden afkastar, och dels på vilseledande uppgifter ifrån boställsdirektionens sida om egendomens beskaffenhet. Detta har gjort att jag inom Utskottet uttalat betänkligheter mot att bifalla den Kongl. propositionen, hvilken icke är stödd på andra än medlidsamhetsskäl. Och jag är förvissad om att vi i framtiden skola komma till erfarenhet af, att, om vi låta dessa skäl blifva bestämmande för oss och med anledning deraf biträda förslaget, vi skola — om principen fortfarande skall konsekvent fullföljas — få så många ärenden af samma sort, som vi på samma skäl få bifalla, att vi skola finna bäst, att den nu ifrågasatta principen, på nu förebragta skäl, ej blifvit biträdd.

Om godtgörelse åt Byggmästaren A. G. Sällström för öfverarbete.
(Forts.)

Man har sagt, att om Riksdagen icke bifölle den Kongl. propositionen, så skulle staten få svårt att erhålla entreprenörer. För min del kan jag icke biträda denna åsigt. Och jag tror icke heller, att det kan vara rätt af Riksdagen att gå in på en sådan åsigt. Om staten betalar för ett arbete hvad det är värdt, får den nog personer att utföra detsamma. Skall Riksdagen gå till väga på sätt Kongl. Maj:t föreslagit, får staten visserligen entreprenörer, som möjligen åtaga sig arbeten för godt pris, men som, med anledning af vunna prejudikat, den ena efter den andra, komma och förklara sig hafva lidit så och så stor förlust på ingångna aftalet, och vilja hafva ersättning härfor. Staten skulle, efter ett sådant förfarande, få vinglare i stället för ordentligt folk att utföra sina arbeten. Jag tror derföre att det är bäst att sätta en gräns mot ett sådant vingleri.

Efter min uppfattning har, i fråga om grundens utrönande, ett stort slarf egt rum af den, som verkstält borringarne, hvilket nu upplysts lärar varit en person, som ej är i statens tjenst anställd. Att en person, som icke står i ansvar för ett dylikt arbete, kan gå mindre noggrant till väga dermed, är lätt förklarligt, men att en embetsmyndighet kallar en enskild man att verkställa dessa undersökningar, då den har statens affönade tjenstemän att tillgå, är för mig oförklarligt, och således anser jag största felet ligga hos den myndighet, som så slarfvigt, som här skett, låtit undersöka grunden af en enskild person, som är utan ringaste ansvar. Men allt detta visste Byggmästaren Sällström, då han öfvertog arbetet, och han kan således ej hafva någon annan att skylla än sig sjelf för den förlust han gjort.

På dessa skäl och af fruktan för ett farligt prejudikat för framtiden är det, som jag icke vill biträda den Kongl. propositionen, utan anhåller om bifall till Utskottets afstyrkande hemställan.

Häruti instämde Herr Jöns Persson.

Herr Torpadie: Jag förtänker ingalunda Stats-Utskottet det beslut, som det nu för Kammaren framlagt, ty tiderna äro dåliga, och det är Utskottets pligt att så mycket som möjligt se till, att statens utgifter icke blifva för stora. Men saken har äfven en annan sida. Och

Om godtgörelse åt Byggmästaren A. G. Sällström för öfverarbete. (Forts.)

för mig är det synnerligen angenämt att någon gång få lemna den stränga rättvisans ståndpunkt och endast se på billigheten. Af de handlingar, som föreligga rörande detta ämne, synes det mig vara alldeles klart, att Byggmästaren Sällström, utan sitt förvallande, lidit en ganska betydlig förlust. Under sådant förhållande är det hvarken billigt eller klokt att icke göra afseende härpå.

Jag hyser visserligen tillbörlig fruktan för precedensfall, men härvid bör dock icke förglömmas, att Kammaren i hvarje särskildt fall har sin pröfningsrätt sig bibehållen. Sällan torde dessutom två hvarandra så lika fall förekomma, att lika beslut rörande båda nödvändigt måste fattas. Jag tror mig således icke af detta skäl behöfva hysa farhågor för att bifalla den Kongl. propositionen. Men deremot är jag mycket rädd för att icke uppfylla moraliska förpligtelser, hvilket det åligger staten lika väl som den enskilde.

Jag tager mig således friheten att anhålla om att få instämna uti hvad Herrar Ekenman och Clairfelt rörande denna fråga yrkat.

Herr J. Andersson i Tenhult: Då jag hört röster både för och emot beviljandet af hela det ifrågavarande anslaget, tager jag mig friheten att såsom en medelväg föreslå summans nedsättande till 25,000 kronor, hvarom jag hos Herr Talmannen anhåller om proposition.

Herr Aspelin: För min del kan jag icke inse annat än att Byggmästaren Sällström är juridiskt berättigad till den af honom sökta ersättningen.

Vederbörande myndighet har låtit uppgöra en ritning och på grund af densamma infordrat entreprenadanbud. Ritningen upptager byggnaden både öfver och under jord. Byggmästaren har intet haft att skaffa med den i handlingarne åberopade borrhningskartan; det är vederbörande myndighet, som densamma uppgjort och å densamma fotat ritningen.

Med stöd af detta anser jag byggmästaren vara berättigad till ersättning för den del af grundarbetet, som öfverskrider den å ritningen upptagna kvantiteten. Det är ock praxis vid uppförandet af byggnader på entreprenad att, om grundarbetet i verkligheten blir vidlyftigare än å ritningen är upptaget, ersättning därför gifves entreprenören, likasom i motsatt fall afdrag göres.

Herr Ekenman: Hvad jag nu kommer att anföra skall icke länge upptaga Kammarens tid. Jag har ånyo begärt ordet med anledning af det nyss framställda yrkandet, att ett mindre belopp än Kongl. Maj:t begärt skulle för ändamålet anslås. Men är det, såsom jag tror mig redan hafva till fullo ådagalagt, Riksdagens skyldighet att infria statens moraliska förbindelser, så är detta en hedersskuld, som måste till fullo betalas, ty hedern låter icke skifta sig.

Öfverläggningen var härmed slutad; och beslöt Kammaren, sedan propositioner gifvits enligt de meningar, som förekommit, afslå Utskottets hemställan samt i stället gifva sitt bifall till hvad Kongl. Maj:t uti ifrågavarande afseende föreslagit.

§ 2.

Föredrogs och bifölls Lag-Utskottets utlåtande N:o 5, i anledning af väckt motion om underdånig skrifvelse angående omarbetning af Kongl. förordningen den 6 Oktober 1848 om aktiebolag.

§ 3.

Företogs till afgörande Lag-Utskottets utlåtande N:o 6, i anledning af väckt motion om ändring eller tillägg i Kongl. förordningarne den 20 Januari 1865 och den 28 November 1873 angående frejdbetyg, som af presterskapet meddelas.

Ang. frejdbetyg.

Uti berörda inom Andra Kammaren af Herr *A. Rosenqvist* afgifna motion, N:o 35, var föreslaget, »att Riksdagen ville för sin del besluta den ändring eller det tillägg i Kongl. förordningarne den 20 Januari 1865 och den 28 November 1873, att, utan hinder af desamma, det skall åligga presterskapet att, då i embets- eller tjänsteväg frejdbetvis äskas angående för brott tilltalad person, i betyget anteckna, om denne förut undergått bestraffning för brott, med uppgift i så fall å brottets art, straffet därför, domstolen som ådömt straffet och tiden när dess utslag meddelats».

Utskottet hade hemställt:

»att Riksdagen måtte i underdånig skrifvelse anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes i nåder förklara, att, genom hvad i förordningarne den 20 Januari 1865 och den 28 November 1873 finnes stadgadt, icke blifvit upphäfd den presterskapet enligt särskilda författningar åliggande skyldighet att, då i embets- eller tjänsteväg frejdbetyg angående häktad person begäres, i betyget, utöfver hvad nämnda förordningar medgifva, lemna de öfriga upplysningar, som finnas hos presterskapet tillgängliga».

Beträffande denna hemställan, mot hvilken reservationer inom Utskottet anmäls dels af Herr *Lindgren*, med hvilken Herrar *Johannes Jonsson* och *Svensén* instämt, dels af Herr *Smedberg*, dels ock af Herr *Lothigius*, uppstod öfverläggning, hvarunder anfördes af

Herr *Svensén*: Jag tager mig friheten hemställa om afslag på detta Utskottets förslag. Jag gör det på de grunder, som äro omförmälda i den vid betänkandet fogade reservationen. Man har ansett, att förevarande förslag skulle föra oss tillbaka till den gamla tiden, då i prestbetygen skulle införas en sorts polisjournal öfver medborgarnes uppförande. Hurudan uppfattningen af dessa prestbevis förr varit, inhemtas af protokollen vid 1863 års riksdag; och jag ber att från dåvarande Lag-Utskotts betänkande i denna sak få uppläsa några rader: »Då, i fråga om försvårade omständigheter, det väsentligen beror på åklagaren att åstadkomma bevisning om sådana, hvarförutan domstolen icke blir i tillfälle att vid straffmätningen taga dem i beräkning, så anser Utskottet, att man, äfven i afseende å straffskärpningen för

Ang. frejd-
betyg.
(Forts.)

iteration, kan öfverlemnna åt åklagaren att genom förebringande af bevisning om förut undergången bestraffning bereda tillämpning af det derpå beroende högre straffmättet. De upplysningar, som erfordras för åstadkommande af denna del af bevisningen, kunna åklagarne lätteligen förskaffa sig från Konungens Befallningshafvande, domstolarnes arkiv samt straffängelserna, och lära vanligen ej heller sakna ledning dervid af allmänhetens kännedom om dylika förhållanden. Skulle någon gång i fall, der förut undergången bestraffning vore känd, dock inträffa, att åklagare, till undvikande af det besvär, som kunde vara förenadt med anskaffandet af de ifrågavarande bevisningsmedlen, läte frågan om iterationsstraffet falla, så vore detta å hans sida ett tjenstefel, och skadan deraf, för det allmänna, vore i alla fall ringa.» Med stöd af dessa, af 1863 års Lag-Utskott uttalade åsigt, och hvad som i öfrigt i reservationerna är anfördt, anhåller jag om afslag å Utskottets hemställan.

Herr Smedberg: Som Kammarens ledamöter finna af betänkandet, har jag anmält min reservation mot det slut, hvori Utskottet stannat, icke derföre att jag i sak varit från Utskottets pluralitet skiljaktig, utan derför att Utskottet, efter min åsigt, icke riktigt förfarit, då det begärt en förklaring af Kongl. förordningen den 20 Januari 1865. Denna förordning synes mig åtminstone fullt tydlig och klar. Den innehåller nemligen, att då prest skall meddela betyg om en persons frejd, dermed allena skall förstas intyg, huruvida den ifrågavarande personen, vid den tid frejdbetyget meddelas, är i följd af domstols utslag förlustig medborgerligt förtroende för alltid eller på viss tid. Det är således tydligt, att presterskapet, på grund af denna förordning, icke eger utfärda något betyg angående för brott häktad person, som innehåller att denne begått, vare sig brott, som icke medför förlust af medborgerligt förtroende, eller sådant brott, för hvars begående nämnde straffpåföljd redan är präskriberad. Är det åter meningen, att domstolen skall genom presterskapet erhålla upplysning om, huruvida häktad person förut begått annat brott än sådant som i denna förordning afses, då erfordras icke en förklaring utan en förändring af denna förordning.

Af nu anförda skäl hade jag först ämnat begära återremiss af betänkandet. Men då Första Kammaren redan afslagit Utskottets hemställan, tjenar en återremiss till intet; och inskränker jag mig derföre till det yrkandet, att Kammaren ville vid Utskottets utlåtande låta bero.

Herr Rosenqvist: Då det här blifvit upplyst, att förslaget, till följd af Första Kammarens beslut, förfallit, anser jag det icke nödigt att anföra något till försvar för detsamma, utan förenar mig med Herr Smedberg i det af honom framställda yrkande, att betänkandet lägges till handlingarne.

Herr J. O. Boström: Då det syftemål motionären uppgifvit i sin motion och Lag-Utskottet i sin hemställan tillstyrkt, enligt mitt förmenande, icke kan uppnås genom hvad Lag-Utskottet härutinnan föreslagit, får jag förena mig med de herrar reservanter, som yrkat

afslag. Orsaken härtill är den, att syftemålet, att genom presterskapsbetyg få fullständiga upplysningar om en häktad person, icke kan uppnås, sedan det stadgande blifvit upphäfdt, som ålade presterna att i flyttningsbevisen anteckna fullständiga upplysningar om den flyttande personens föregående uppförande. Ty huru skall presten väl nu kunna anteckna några dylika upplysningar, då han icke sjelf i flyttningsbetygen får sådana uppgifter. Vidare anser jag, att om, enligt förslaget, dessa anteckningar skulle för åklagaremakten vara grunden för åstadkommande af fullständig bevisning med afseende på tillförne för brott häktade personer, man måste tilltro prestbevisen full trovärdighet. Hvar och en, som närmare känner till förhållandena, inser dessutom ofullständigheten af ett lagförslag sådant som detta. På dessa grunder får jag förena mig med de herrar reservanter, som yrka afslag å Utskottets hemställan.

Ang. frejd-
betyg.
(Forts.)

Herr J. Jonsson i Fröstorp: Då jag befinner mig bland dem, som reserverat mig mot Utskottets föreliggande förslag, ber jag att få med några ord angifva de skäl, som härtill föranledt mig.

Då syftemålet med Kongl. förordningen den 20 Januari 1865 synes vara, att sedan en brottsling undergått det honom ådömda straff och återvunnit medborgerligt förtroende, han icke skall beröfvas tillfället att återgå till samhället som en ärlig och hederlig människa, utan att medföra sitt gamla syndaregister, hvilket skulle göra honom omöjligt att återvinna förtroende, synes deremot hvad motionären åsyftat vara ett återgående till de förhållanden, som före år 1865 voro gällande. Då man emellertid genom denna lagstiftning otvifvelaktigt gjort ett framsteg i human riktning, synes det mig olämpligt att nu återgå till de stadganden, som dessförinnan varit gällande. Det är derföre och på de skäl, som i öfrigt blifvit anförda i Herr Lindgrens af mig biträdda reservation, som jag icke kan godkänna hvarken motionärens eller Utskottets förslag, utan derå yrkar afslag.

Herr Thomasson: Då förslaget redan fallit i Första Kammaren, är det utan all praktisk vikt, hvilket öde det får i denna. Jag skall för min del icke heller hålla på förslaget, i synnerhet som detsamma synes mig mindre lyckligt affattadt; men jag ber deremot att få protestera mot den uppfattning, som här synes vilja göra sig gällande, att Lag-Utskottet skulle med förslaget hafva åsyftat något reaktionärt. Utskottet har icke velat annat, än att presterskapet skall hafva samma åliggande som statens öfrige tjänstemän, att meddela de upplysningar, angående för brott tilltalade personer, som äro af nöden för att domaren skall kunna tillämpa gällande lag. Det är naturligtvis för honom nödvändigt, för att kunna ådöma iterationsstraff, att veta, huruvida den tilltalade varit straffad förut eller icke, och den närmaste källan till dessa upplysningar är presterskapet. Ej heller kan jag inse att det är mera inhumant att fordra, att dessa upplysningar skola meddelas af presterskapet, än att de skola erhållas i domstolarnes arkiv eller hos Konungens Befallningshafvande eller i straffängelserna. Jag kan således icke finna, att Utskottet gjort sig skyldigt till den före-

Ang. frejd-
betyg.
(Forts.)

bräelsen, som mot detsamma rigtats, att hafva gått i reaktionär rigtning. På förslaget vill jag emellertid, som sagdt, icke hålla.

Herr Gasslander: Till heder för åklagaremakten inom landet inträffar det icke ofta, att personer, som af allmän åklagare tilltalas inför domstol, befinnas alldeles oskyldiga, när fråga är om gröfre brott. I anseende härtill kunde det anses ganska tjenligt, att bevis producerades från presterskapet, angående den tilltalades lefnad; men om ett sådant fall inträffar, att den tilltalade befinnes helt och hållet oskyldig, gäller icke samma åsigt. Har man i yngre år, för kanske lång tid tillbaka, begått ett brott, skall, om den åsigt, som ligger till grund för Utskottets betänkande, får göra sig gällande, redan vid ransakningens början föredragas bevis angående hans förflutna lefnad, och han måste då underkasta sig den bittra förödmjukelsen att se det brott, för hvilket han redan lidit och undergått bestraffning, blifva ånyo allmänt kunnigt. Med anledning häraf anser jag, för min del, att Utskottets förslag går i reaktionär rigtning, och jag kan derföre icke biträda detsamma, utan instämmer i deras yrkanden, som begärt afslag å Utskottets betänkande.

Herr Danielsson: Jag tror verkligen också, att vi böra afslå Utskottets förslag. Det är nemligen icke fullt lämpligt att åt presterskapet lemna i uppdrag att göra dylika anteckningar. Såsom ett bevis derpå torde tillåtas mig omtala en händelse från min hemort, som kommit till min kännedom. En i almänhet mycket fredlig och stilla man kom en gång i delo med en annan och råkade i hastigheten att tilldela denne ett slag, som hade till följd att armen bröts. Han blef härför stämd; och när häradsrättens utslag fallit och vunnit laga kraft, antecknade presten i kyrkoboken, att han blifvit dömd för brott mot femte budet! Jag tror således att presterskapet icke är lämpligt att föra de anteckningar, om hvilka här är fråga, hvadan jag yrkar afslag å Utskottets hemställan.

Herr Torpadie: Lika litet som min kollega, som nyss hade ordet, skall jag yrka bifall till Lag-Utskottets betänkande. Jag ber blott att, med anledning af den ärade talarens på blekingebänken yttrande, få säga några ord till Utskottets och särskildt mitt eget försvar, enär jag är synnerligen rädd för att blifva beskyld för att vilja vara med om något som helst reaktionärt.

Jag tror icke heller att ett förslag kan sägas vara reaktionärt, som har till ändamål att underlätta behörig tillämpning af gällande lag. Icke kan det vara landets lagstiftning värdigt, att en brottsling — jag förutsätter att han är saker till det brott hvarför han tilltalas — lyckas undandraga sig det i lagen bestämda straff, derigenom att man för den, som skall ransaka och döma, lägger hinder i vägen att taga reda på förut af honom begångna förbrytelser, som enligt lag skola inverka på pröfningen af den nya förbrytelsen.

Man kommer i annat fall derhän, att, som ock inträffat då man tolkat författningarne på sätt reservanterne vilja, en person t. ex. blifver dömd för snatteri, som förut blifvit straffad för stöld.

Jag medgifver, att det af Herr Gasslander framdragna exempel är behjertansvärdt, och att detta är en svag punkt i förslaget; men jag tror icke det lärer rättvisan till fromma att på det sättet tyda 1865 och 1873 års författningar, att presterskapet icke skulle vara berättigadt att lemna de upplysningar, som från domstolarne begäras, angående för brott straffade. Det rätta sättet att gå till väga, tror jag vara att stadga, att, efter en tids förlopp, man antingen alldeles icke eller åtminstone ej så hårdt som nu sker, derest personen ånyo gör sig skyldig till brott af samma beskaffenhet, skulle tillräkna honom det förra brottet vid bestämmande af straffbarheten för det nya. Jag tror således, att man icke med fog kan beskylla Lag-Utskottet för att icke hafva tagit all möjlig hänsyn till humanitetens fordringar i nu förevarande hänseende.

Ang. frejd-
betyg.
(Forts.)

Härmed var öfverläggningen slutad. Herr Talmannen gaf först proposition på bifall till Utskottets förslag samt derefter på de yrkanden, som under öfverläggningen blifvit gjorda; och afslog Kammaren hvad Utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

§ 4.

Till bordläggning anmäldes följande inkomna ärenden:

Stats-Utskottets utlåtanden:

N:o 7, angående regleringen af utgifterna under riksstatens *Första* hufvudtitel;

N:o 8, angående regleringen af utgifterna under riksstatens *Andra* hufvudtitel;

N:o 9, angående regleringen af utgifterna under riksstatens *Tredje* hufvudtitel;

N:o 13, angående regleringen af utgifterna under riksstatens *Sjunde* hufvudtitel; och

N:o 20, i anledning af väckt motion om beviljande af ett årligt anslag för utgifning af en tidning, representerande regeringens åsikter och önsknningar;

Banko-Utskottets memorial N:o 6, i fråga om understöd åt affidne Kamreraren J. G. de Marés dotter, A. H. C. de Maré;

Andra Kammarens Tredje Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 2 (i samlingen N:o 9), om underdånig skrifvelse rörande upprättande af taxa för provincialläkares godtgörelse vid sjukbesök; samt

Samma Utskotts betänkande N:o 3 (i samlingen N:o 19), om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående ersättning till förre Landtbrukaren S. J. Bladh för förluster till följd af hos honom verkställt olaga beslag.

Kammaren beslöt, på framställning af Herr vice Talmannen att nämnda ärenden skulle uppföras främst å föredragningslistan för nästa sammanträde.

§ 5.

Justerades protokollsutdrag.

§ 6.

Ledighet från riksdagsgörömaålen beviljades:

Herr <i>C. A. Larsson</i>	under 8 dagar från den 6 Mars,
» <i>E. V. R. L. Königsfeldt</i>	» 9 » » » 10 » och
» <i>E. Westin</i>	» 10 » » » 10 »

Kammarens ledamöter åtskildes kl. $\frac{3}{4}$ 11 e. m.

In ådem
H. A. Kolmodin.